

HÚSVÉT ELŐTT...

nehéz, szomorú léptek, Húsvét előtt...
zokogó, bús miértek,

Húsvét előtt... ajtók, kemények,
zártak,

Húsvét előtt... arcok, fakóra váltak,
Húsvét előtt... szívek, üres-szegények,
Húsvét előtt... kihamvadott remények,

Húsvét előtt... egy nagy „Minden
hiába!”

Bús eltemetkezés az éjszakába.

De húsvét lett! Feltámadott a
Mester!

HÚSVÉT UTÁN... el a gyással,
könnyekkel!

Húsvét után... futni a hírrel frissen!

Húsvét után... már nem kérdezni mit
sem!

Húsvét után... új cél és új sietség!

Jézus él! Nincs út, mely messze esnék!

Húsvét után... erő, diadal, élet!

Csak azokért sírjunk húsvéti könnyet,
Aki még mindig húsvét előtt élnek,
(Túrmezei Erzsébet)

KOINONIA

XXVI. évfolyam 4. szám
2019. április

Bulányi Gy.: Húsvét 2002.	4051
Farkas I.: Húsvét...	4053
Máté-Tóth A.: Bokorból vadonba	4054
Szabó F. – András I.: Beszélgetés...	4058
Pálos A.: Közösségi lelkiismeretvizsgálat	4064
Hollai K.: A halál felé...	4067
Barcza B.: A reinkarnációról	4068
Roger Wolsey: Progresszív vagy...?	4071
Simonyi Gy.: A(z) örökké túlélés...	4073
Dsida J.: Nagycsütörtök	4077

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családjunkért, nemzetünkért,
mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY HÚSVÉT 2002.

Hamvazószerda utáni pénteken a szentmisében
Izajástól ezt olvastam:

Miért böjtölünk – mondják –, ha te nem látod meg,
miért gyötörjük lelkünket, ha nem akarsz tudni róla?

Erre Isten válasza:

De hiszen ti a böjti napokon is megtaláljátok
kedvteléseketet,

mert robotosaitokat hajszoljátok. Hiszen pörölve és
veszekedve böjtöltök,

sőt bűnösen, ökölrel verekedve. Nem úgy böjtöltök,
ahogyan illenék.

Nem úgy, hogy meghalljam hangotokat a magasságban.
Ilyen az a böjt, amely nekem tetszik? S a nap, melyen az
ember a lelkét gyötri? Ha lehajtja fejét, mint a káka, ha

zsákba öltözik, és hamut szór maga alá,
azt nevezed böjtnek és az Úr kedves napjának?

Nekem az a böjt tetszik,

amikor leoldod a bűnösen felrakott bilincseket,

*kibontod a járom köteleit, szabadon bocsátod az elnyomottakat,
és összetörsz minden jármot!
Oszd meg a kenyeredet az éhezővel, vidd be a házádba a szegény bujdosókat,
ha meztelent látsz, ruházd fel, és ne zárkózzál el testvéred elől!
Akkor eljön világosságod. mint a hajnalhasadás,
akkor fölragyog a sötétségben világosságod,
és homályod is olyan lesz, mint a déli verőfény (58, 3-10)*

Ha jól értem Izajást, ezek a sorok azt jelentik, hogy Istent nem érdekli a böjtölésünk. Isten nem vallási cselekményeket kíván tőlünk. Istent kizárólag jó cselekményeket, az erkölcsünket megmutató magatartásunk érdekli. Fejünk lehajtása, zsákba öltözésünk, hamut szórásunk nem. Ha így van, akkor mért jelöltük meg hamvazó szerdán hamuval a homlokunkat?

Mi a böjt szerepe Jézus tanítványainak az életében? Csak az lehet, ami Jézus életében volt. És mi volt Jézus életében? Az evangéliumok szerint a három év alatt egyetlenegyszer böjtölt. Igaz, akkor alaposan. Negyven napon keresztül egyfolytában. Nem napi háromszori étkezéssel, s egyszerű jóllakással. Bár ez utóbbi is nagyon kellemetlen tud lenni. Aki megpróbálta már, tudja jól. De Jézus nem gyakorolta. Miért? Azért, mert nem szeretett kényelmetlenségeket okozni magának? Igen, mert *falánk és borissza ember* volt – ahogy mondták róla, s ahogy maga is állította önmagáról: *eljött az Emberfia, aki eszik és iszik* (Mt 11, 19). Ezt a Q-ból tudjuk. Lukács is hozza: szóról-szóra ugyanígy (7,34). De akkor mért böjtölt negyven napot. Azért, mert előtte történt valami. Mi?

Nem tudom. Annyit mondhatok tán, hogy alighanem nyugtalan volt. Ott kellett hagynia házát, be kellett zárnia műhelyét, s el kellett mennie a Jordánhoz, ahol a Keresztelő tartózkodott. Meg kellett keresztelkednie, s ez alkalommal hallott is valamit. Az Isten hangját önmagában: *Te vagy az én szeretett fiam, akiben kedvem telt.* Ez is a Q-ból van (Mt 3,17 és Lk 3,22). Ezután határozta el magát a böjtnek radikális formájára. Miért? Bevallom. Ezt sem tudom. De szeretném kitalálni. Valaki szerelmes lesz egy ateista fiúba, vagy lányba. Nyugtalan lesz, mert a saját istenkapcsolata kerül veszélybe: egy életen keresztül táncolhat majd Isten és a házastársa közt. Miért? Mért nem hagyja ott vagy az Istent, vagy akibe szerelmes lett? Egyiket se tudja megtenni, s éppen ezért valamerre dönteni akarna. Ilyen helyzetben szánhatja el magát a böjtire az, akinek az Isten is fontos, s nem csak az, akibe szerelmes lett vagy aki szerelmes lett belé. Ez lehet a böjtölést eldöntő óra.

Nem tudom, mért volt Jézus nyugtalan, amikor elindult a Jordánhoz. De, amikor meghallotta, hogy

szereti őt az Isten, s jókedve telik benne, talán még nyugtalanabbá kellett lennie. Magam sohasem hallottam ilyesmit. De ha hallottam volna, hogy az Isten szeret, s jókedve telik bennem – bennem? Igen, bennem! –, okvetlenül magányba-pusztába, szájam-kinem-nyitó C típusú lelkigyakorlatra mentem volna. Miért? Hogy megtudjam: most már mit csináljak az életemmel? Dombi Feri barátomtól kérdeztem, hogy mi volt az előzménye annak, hogy elkezdte írni a HANG-könyveket? Ezt válaszolta: *akkoriban semmit sem tudtam csinálni az életemmel, s hogy mégis valamit csináljak, elmondtam naponként kilenc rózsafüzért.* Jézus nem tudott rózsafüzért imádkozni, mert nem volt katolikus. Lelke terhével...azzal, amivel elindult Názáretből, s azzal, amivel kijött a vízből, a pusztának vette útját, s ott maradt, amíg le nem jött a teher róla, vagy amíg elviselhetőbb lett a terhe. Amíg megtudta, hogy most már mit csináljon: HANG-könyveket írjon, Bokrot csináljon vagy tanítványokat gyűjtsön az Isten Ország számára, akikkel együtt lesz majd a Föld sója, a világ világossága, s akikkel együtt építi fel a hegy tetejére a várost.

Nem tudom, mi volt Jézusnak a gondja. Talán szerelmes lett, s lelke nem engedhette, hogy szabad utat engedjen e pusztító szenvedélynek. Talán nem értette, hogy Isten mért engedi, hogy pogányok tiporják Izrael földjét. Talán nem tudta elviselni azt a rengeteg ellenmondást, amit az Istenről hallott szombatoként a zsinagógában. Ezer dolog miatt lehetett nyugtalan az a valaki, aki Istennek szeretett gyermeke, s akiben Istennek jókedve telt. Ahogy elment a Jordánhoz, úgy elment a pusztába is, és böjtbe fogott.

Teljes felelősséggel állíthatom, hogy Jézus nem propagálta a böjtöt. Semmi nyoma, hogy a tanítványoknak mesélt volna arról, hogy a saját nyugtalanossága kiváltotta éhségstrájkjának pl. hányadik napján szünt meg az éhségérzete. Tudvalevően pár nap alatt beáll ez az állapot, mert a szervezet átáll, s elkezd fogyasztani a meglévő s elraktározott zsír- s egyéb készleteket. Viszont mind a három szinoptikus beszámol arról, hogy Keresztelő János tanítványainak szúrja a szemét – nem az, hogy Jézus nem propagálja a böjtöt, de – hogy nem is böjtöl. Hátulról jönnek: *Miért hogy mi és a farizeusok tanítványai sokat böjtölünk, de a te tanítványaid nem böjtölnek?* Jézus nem mentegetőzik, nem szabadkozik, csak felvilágosít: *Nem böjtölhet a násznép, amíg vele a Vőlegény!* Gyökérkezelés, s jelenti, hogy hiába jöttök hátulról, hiába említetek a tanítványaim nem-böjtölését, s nem azt, hogy magam nem böjtölök. Értelek titeket, s egyenesbe válaszolok: Amíg engem látnak, nem is fognak böjtölni. Miért? Lagzi van? Igen. Építik a várost a hegy tetejére. Nem érnek rá obszervanciázni: böjtölni. Majd ha bajba kerülnek, majd ha ők is nyugtalanok lesznek, *majd ha elvételük tőlük a Vőlegény,* majd ha

magukra maradnak, majd obszervanciáznak... (Mt 9,14,15) a Pünkösöd előtti tíz napon.

A Q-nak nincs böjt-anyaga. Jánosnak, Lukácsnak, Márknak nincs külön anyaga a böjtről, csak Máténak, s az is farizeusi böjtnek a kritikája: *Amikor böjtöltök, ne legyetek rossz kedvűek, mint a farizeusok, akik eltorzítják arcukat, hogy mutassák az embereknek: lám ők böjtölnek...* (Mt 6, 16-18). Ellenpropagandát is csinál Jézus a böjtnek: beszél a bűnös vámos jelenlétében öntelten imádkozó farizeusról: *Hetenként kétszer böjtöltök!* Nem ő az istennektetsző, hanem aki ezt mondja: *Könyörülj rajtam, bűnösön!* (Lk 18, 12-13). Nem a böjtölő farizeus, hanem a magát bűnösnek valló megy haza megigazultabban,; értsd: istennektetszőbben.

A János-tanítványok feldühítették a maguk böjt-propagandájukkal Jézust. Ennek nyomán mondja legkeményebb szavait kora Izraeljéről, annak Istent megközelítéséről. Olyanok ezek, mintha Jézus szakítani akarna Izraellel. Ez is megvan mindhárom szinoptikusnál: *Senki sem tesz foltot új posztóból régi ruhára, mert a toldás kitép a ruhából, és még csúnyább szakadás támad... az új bort új tömlőbe töltik...* (Mt 9,16-17) Olyan erővel utasítja vissza őket, hogy amikor a KIO-t írtam, 35 évvel ezelőtt, azt gondoltam, hogy Jézus leírta Izraelt, s új szövetségre készül. Aztán megértettem, hogy ez csak dühének kitörése volt. Az utolsó vacsoráig volt ideje lehiggadni. Ott nem tud új szövetségről, hanem csak ennyit mond: *Ez az én vérem, a szövetség vére* (Mk 14, 24). Nem új, csak a régi és örök, az Isten minden emberrel kötött egyetlen szövetsége.

Mit csináltam? Jézusi ellenpropagandát a böjtnek Nagyböjtben? Nem ezt akartam, egyebet. Aki nem nyugtalan, ne böjtöljön, mert csak pótcselekszik annak érdekében, hogy továbbra is pótcselekedjék. Aki nyugtalan, az böjtöljön, hogy túl jusson a pótcselekvéseken, s legyen só, és legyen világosság, és építse a hegyen a várost. Amen.

Óbudavár, 2002. áprilisában

FARKAS ISTVÁN

HÚSVÉT

A hajnalok ismét sötétté váltak, mióta átállították az órákat. Ahogy kilépett a kapun elcsodálkozott. Sűrű köd borította a lakótelepet és a blokkok alig néhány alsó emeletét világították meg a szűrt fényű ostoronyelek. A hajnalra semmi más nem utalt csak a varjak tompa káromgása, melyet a köd ellenére összevissza dobált a sok toronyház. Még félúton sem volt a metróról mikor rászakadt a baj. Józsi bácsi! Mi lesz Józsi bácsival?

A metró megállóban az ötórás vonatozók megszokott tömege helyett csak néhány alak lézengett. Persze péntek van, - gondolta - no meg késhet a ceglédi is a köd miatt.

Legutóbb, amikor az a szerencsétlen eset történt azzal az áramkimaradással, nem is gondolta, hogy ekkora a baj. De tegnap a nagyfőnökénél betelt a pohár. Az öreg nem ért oda időben a minisztériumba az anyaggal, - amit a főnök elfelejtett magával vinni - mert találkozott egy régi komájával és nem akarta megbántani azzal, hogy szóba sem áll vele. Persze az Annába nem kellett volna beülniük, de hát az volt a legközelebb.

A nagyfőnök persze tajtékozott és még most is borsószik a háta, ha a tegnap délutánra gondol, amikor közölte vele, hogy betelt a pohár. Józsi bácsinak menni kell! Igaz, hogy voltak az öregnek régebbi bűnei is, de utólag mindig kiderült, hogy végül is nem is volt olyan súlyos a dolog. De most vége. Hiába próbált meg tegnap mindent. Végül kiderült, hogy rövid időn belül őket is átszervezik és akkor úgy sem lenne már szükség az öregre.

Mikor a Felszabadulás téren kiszállt a belső szorítás csak fokozódott és a Kecskeméti utca helyett önkéntelenül a híd felé vette az irányt. Már derengett, de a köd piszkos szürkesége így még jobban érvényesült. A hídról zúgva-dübörögve száguldottak le az autók.

Pedig milyen rendes volt az öreg. Mikor ide került, Józsi bácsi már tizenöt éve mindenese volt az osztálynak és a főnökök is rendszeresen igénybe vették, mert becsületes, megbízható és ha kellett hallgatni tudó ember volt. Sokszor küldte ki a városba kisebb nagyobb beszerzések elintézésére, postázásra, tanácsba, vagy csak a munkahelyekre, ha egy sürgős levelet kellett továbbítani. És most itt van! Hogy mondja meg neki? Munkásszálláson lakik, mert amikor a felesége meghalt valami apróságon összekaptak a sógorral és ő felköltözött Pestre. Jobb is volt így, mert közelebb volt a munkahelyhez, nem kellett ingázni. Igaz, hogy a régi barátok hiányoztak, mert újak valahogy nem alakultak. A munkahelye volt a barát, a család, a feleség és a gyerek is, mert sajátjuk nem lehetett. Most majd hová megy lakni?

Ahogy kapaszkodott felfelé a Gellérthegy oldalán a köd egyre ritkult és mikor elérte az első kis erkélyt alatta feküdt a város beborítva a szürke paplannal, amely minden zaját, szennyét, gondját eltakarta. Fenn a Siriusz még világított, de keleten, valahol Ferihegy mögött felhasadt az ég egy lángvörös csík jelezte a nappal kezdetét.

Döbenten állt. Egy percre még Józsi bácsit is elfelejtette, annyira lenyűgöző volt a látvány. Egy vadkacsa pár húzott el felette, majd megkerülve a szobrot elszállt a budaörsi tocsogók felé. A nyomás engedett a gyomrában, de csak egy percre. Ilyenkor szoktak megszólalni a reggeli misére hívó harangok, - gondolta - de most persze harangok sincsenek. Nagypéntek van. A Gellért téren már teljes erőből ismét dolgozott az agya, hogy megoldást találjon a megoldhatatlanra.

A portán Klári néni üdvözölte sugárzó arccal.

- Képzeld a fiam írt. Holnap érkeznek az egész családdal és nálunk töltik a Húsvétot.

Na látja, csak megoldódnak a dolgok. Minden jóra fordul valahogy.

Az irodába belépve Józsi bácsiba ütközött.

- Jó reggelt főnök, ha majd lesz egy perce, szeretnék beszélni magával.

- Jól van Józsi bácsi jöjjön, csak leveszem a kabátomat. A szíve a tortában vert. Igyekezett nyugodtnak látszani. De az öreg mosolygott és mindjárt a tárgyra tért.

- Tudja főnök, már régóta érzem, hogy nem mennek úgy a dolgok nekem, mint azelőtt. Lehet, hogy öregszem is meg ez a világ is más. Szóval valami nem stimmelt. Már a múlt héten felhívott a nővérem, tudja akivel összevesztünk és azóta meghalt a Feri, az ura és nem győzi egyedül a szőlővel, kerttel és az állatokkal. Szóval, ha én nem haragszom, akkor ő sem. Menjek vissza hozzá lakni. Nem lesz gondom a megélhetéssel és egyikünk sem lesz egyedül. Eddig nem mertem szólni, de most már válaszolnom kellene.

- Na és a nyugdíja Józsi bácsi? - kérdezte kicsit felszabadultabban.

- Már csak három évem van, addig biztosan elleszünk valahogy a Julival, utána meg majd visszafizetem, ha tartozásba verem magamat.

- Hát tudja Józsi bácsi hiányozni fog, de ha menni akar én nem tartóztathatom - mondta nagylelkűen és a hatalmas kő recsegve-ropogva zuhant le a szívéről. De aztán fél év múlva nehogy visszasírja a régi jó kollégákat - mondta most már nevetve és szeretettel átölelte az öreg vállát.

Mikor egyedül maradt a szobában odalépett az ablakhoz. a köd már oszlóban volt. a háztetőn vidáman turbékolnak a galambok és az Egyetemi templom tornyán, egyik keresztben szikrázóan megvillant egy napsugár.

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

BOKORBÓL VADONBA?

Jegyzetek a Bokor mozgalom gyakorlatáról és teológiájáról

1. Jóbel év kérdőjelekkel

A „Bokor” magyar katolikus mozgalom 1995. június 3–4-én ünnepelte fennállásának ötvenedik évfordulóját. A kerek szám a Bokor tagjait és ismerőit részben megörvendeztette, részben kérdést jelentett számukra. Minden egyházi életjelenség Isten dicsőségét hirdeti, az Ő adománya. Ugyanakkor feladat is: (újra) rátalálni az adakozó szándékára. Az alapítás óta eltelt legalább két politikai fordulat, s a lassan hazánkba is besűrűdő zsinati fordulat óta a magyar egyházban nem nyílt kiegyensúlyozott alkalom arra, hogy a nyáj és pásztorai kritikus árnyaltsággal és árnyalt kritikával értékeljék ezt az ötven esztendő üdvörténetet. Ezzel az írással ezt az értékelést szeretném előmozdítani. (1)

2. Elitképzés

A Bokor mozgalmat Bulányi György, 1919-ben született piarista tanár alapította 1945-ben Debrecenben. Az alapításra egy római titkos követől kapott indíttatást, aki azzal a küldetéssel járta térségeink országait, hogy az ottani keresztényeket felkészítse az egyházi illegalitás korszakára. A csiszolt intellektusú és lendületes egyéniségű Bulányi páter a küldött által ráhagyott csoportokkal találkozárra arra döbrent rá, amire számos külföldi kortársa is: a háború utáni katolicizmusnak gyökeres megújulásra van szüksége.

2.1 . . . a fennálló egyháznak

A kiscsoportok Debrecen legigényesebb fiatal katolikusaiból alakultak. Céljuk a rendkívül intenzív lelki és szellemi élet volt, s ennek az elitkatolicizmusnak kisközösségi kapcsolatok általi terjesztése, akkori szóval élve: az apostolkodás. A korabeli AC- vezetés támogatta ezt a kezdeményezést, hiszen beleillett pasztorációs elképzeléseibe. Bulányi atya néhány rendtársával együtt egy-két év alatt végig-lelkigyakorlatoztatta az ország nagyvárosait. Egyéniségére fogékony fiatal értelmiségiek tucatjai hallgatták, s természetesen (?) sokak irigyelték is. E korszak lelkiségét fejezi ki az alábbi imádságrészlet:

„Köszönöm, hogy a magyar nemzet gyermekévé tettél. Akarom is szolgálni minden erőmmel országom és nemzetem. De túl minden országon és nemzetem életem nagy célja a Hegyi Beszédben meghirdetett Isten Országá. Egész éneket, úgy, ahogy Tőled kaptam, az Isten Országá építésére ajánlom. Akarom, hogy a lelkemben megszülessék az Ország, amelyben szent az Istennek a neve, s amelyben az ő akarata történik, miként a mennyben.” (2)

Ebben a korszakban a csoportok – mert akkor még nem nevezték magukat bokornak – tagjait ott találjuk a reggeli szentmiséken térdepelve és a gyóntatószékek előtti sorban várakozva. A közösségi találkozók ehhez kiegészítést jelentettek. Szentírást olvastak és közösen elemeztek, igényes lelkiolvasmányokról referáltak, és megvitaták őket. A háború utáni zilált szellemi és társadalmi viszonyok közepette ezek a közösségi képzések jelentették a tagok számára az alapvető katolikus értelmiségi tájékozódást. Bulányi piarista tanári karizmája révén a találkozók légköre partneri volt: a vezető személyiségének hitelessége, nem pedig felszentelt volta jelentette tekintélyét. A kérdések helyes megfogalmazásában és a válaszok szenvedélyes keresésében vezetők és tagok egyek voltak.

2.2 ... a jövő egyházának

Az 1950-es bolsevik társadalom- és egyházgyilkossági kísérlet szétszélesztette ezeket a csoportokat – a többi hasonló kezdeményezéssel együtt. Valójában azonban nem ez a fordulat provokálta a börtönök után lassan újjászerveződő közösségekben és magában Bulányi atyában is a gyökeresen új önértelmezést, hanem az 1964-es, a Vatikán és a Magyar Népköztársaság között létrejött, ún. részleges megállapodás. Először emiatt, majd ezt követően a közösség tagjai egyre inkább úgy érezték, hogy az egyház vezetése lemond róluk. Miközben éhesen olvasták a II. vatikáni zsinat dokumentumait az egyházzól, a kinyilatkoztatásról és a világról, azt kellett tapasztalniuk, hogy az egyház vezetői – főképpen a kommunista rezsim nyomására, de más szempontból zsinat előtti egyházképük alapján is – éppen a zsinat által szentesített megújulás úttörőit marasztalják el. Ez a szörnyű élmény azonban Bulányi atya és csoportjai számára egy új teológiai munka áldott alkalmává vált.

3. Gyakorlat

Miközben a korabeli egyházi vezetők az új politikai helyzetre egyházpolitikai választ adtak, a közösségek eredeti teológiai választ kerestek és találtak. A kezdetekben nyomokban már megfogalmazott alap gondolat ettől kezdve vált a Bokor-tudat meghatározó elemévé: nem a régi s most kényszerből elárult papcentrikus és területiális egyház élmunkásai vagyunk, hanem a (zsinati-evangéliumi) jövő közösségi egyházai. Ettől fogva a Bokorban a létező egyház kritikája elől – amely majd csak a 80-as években kerül előtérbe – elhárultak a teológiai akadályok.

3.1 Életvezetés

A Bokor autonóm módon terebélyesedett. Tagjai még mindig főként a hozzá tartozó papok plébániájának igényesebb katolikusából, valamint a törzsközösség rokonaiból és munkatársaiból verbuválódtak. A lelki

élet egyre inkább a közösségen belül zajlott, a találkozókon az idő harmadát-negyedét a közös imádság tette ki. A tagok minden hónapban lelkivezetői megbeszélésen vettek részt, amelyet majdnem mindig gyónás követett. Az éves lelkigyakorlatok végén záróimádságban lelki és életalakítási programot fogalmaztak meg, s kérték hozzá a közösségi társak segítségét.

3.2 Önképzés

A szellemi életet elsősorban az Újszövetség könyveinek Bulányi atya szóanalízis-módszerével való elemzése, a hónapról hónapra feladott olvasmányok és az aktuálisan felmerült elméleti problémák megvitatása jelentette. A tagokat lelkiismeretben ösztönözték arra, hogy a Bokor „Karácsonyi Ajándék” füzetei számára dolgozatokat írjanak, amelyek évente 10-14 db, 80-100 oldalas, írógéppel sokszorosított kötetekbe kötve kerültek a közösségek közös karácsonyfája alá. A nyelvtudók egyre-másra fordították a nyugati teológiai irodalom bestsellereit és a Concilium nemzetközi teológiai folyóirat egyes köteteit.

3.3 Közösségépítés

A Bokor apostolkodásban tanúsított szorgalma mellett a magyar értelmiség vallási-szellemi-közösségi éhségét is igazolja, hogy a közösségi hálózat a 80-as évek elejére már mintegy 150 közösségvezetővel és több ezer taggal rendelkezett. Civil férfiak és nők lelkítükrének és katolikus keresztény önértelmezésének szerves, kihagyhatatlan eleme volt a közösségek gyűjtése és táplálása. Önmaguktól és egymástól is elvárták, hogy néhány éven belül legalább egy 6-8 tagú, havonta rendszeresen találkozó közösséget „halásszanak” össze, s ezek tagjai néhány éven belül maguk is „emberhalásszá” váljanak.

A közösségek természetesen nemcsak lelki és szellemi életet éltek, hanem sokszor egymást szorgosan segítők, szolidáris baráti közösségekké is váltak. A tagok a közösségekben megtapasztalhatták a „százannyiról” szóló jézusi biztatás igazságát. (Vö. Mt 19,29.) Kirándulásokat szerveztek, gyermektáborokat tartottak, számos ingóságukat és ingatlanukat egymás rendelkezésére bocsátották, lakásépítési kölcsönkasszát tartottak fenn, szaktudásukért minimális pénzt kértek, ahol lehetett, lobbiztak egymásért.

3.4 Projektek

A Bokor figyelte az „idők jeleit”, s ebből néhány jellemző projekt keletkezett, melyek közül némelyik annyira ismertté vált, hogy a többi méltatlanul hangsúlyárnyékba szorította a katolikus közvélemény előtt.

A katonai szolgálat lelkiismereti okokból való megtagadása miatt 1979 és 89 között mintegy huszonöt

Bokor-tag szenvedett börtönbüntetést. Ehhez kapcsolódóan több tucat férfi és nő küldte vissza katonakönyvét és/vagy tiltakozott a katonai nyilvántartásba vétel ellen. A „Ne ölj!” parancs, az erőszakmentesség eszménye és a II. vatikáni zsinat dokumentumai motiválták ezeket a fiatalokat.

Az ún. adástörvény és a szegény Jézus követésének vágya a közvetlen környezetben túlmenően a III. világ éhezőinek évente többmillió forintot juttatott a Bokorból. Ez abban a korban, amikor a „kádári béke” révén éppen tollasodni kezdett sok magyar polgár, valóban komoly tanúságtétel volt.

A „szaporodjatok és sokasodjatok!” felszólítást a Bokor eszménnyé emelte. Az egykezés-kettőkészs korszakában a „féltucat gyerek” szlogenjével és az egy fizetésből való megélhetés konkrét módozatainak kimunkálásával törekedett a maga nagycsaládos kultúrájának megvalósítására. Sokhelyütt a féltucattól egy tucat gyermek is lett, s az általánosan is nagy gyermeklétszám a gyermeknevelési és pasztorációs kérdéseket is napirenden tartotta a közösségekben.

A Bokor nem csupán azért, mert az Egyházügyi Hivatal nem engedélyezte az aktívabb tagok számára a teológiai levelező tagozat látogatását, hanem saját teológiájának mélyebb kidolgozása és megtanítása céljából 9(!) éves levelező bokorteológiát alapított, amelynek elvégzése minden közösségvezető „kedves” kötelességének számított. Később – figyelembe véve a bokorbeli nők igényeit – „egyetemet” szervezett a közösség, melyben a háztartási, nevelési, egészségügyi és mentálhigiénés ismeretek túlmenően a feminizmus alapkérdéseivel is szembesülhettek a (nemcsak nőnemű) hallgatók.

4. Konfliktusok

Az élet konfliktusokkal teli. A közösségi élet is az, különösen, ha kívülről nagy nyomásnak van kitéve. Az alábbiakban a terjedelmi korlátok szorítása miatt a konfliktusok pasztorálteológiai dimenzióinak válaszására törekedhetem csupán.

4.1 A múlt konfliktusai

Köztudott, hogy a pórázon tartott egyházvezetés Lékai bíborossal az élen kezdetben általános hadjáratot indított a kisközösségek ellen – teológiai és politikai alapállásuktól függetlenül. Később szinte egyedüli kivételt képezett a Bokor teljesen negatív megítélése. E támadássorozatban – a politikai kényszerek mellett – tovább érvényesült a zsinat előtti ekkléziológia, illetve ennek negatív pasztorális következményei. Az a tény, hogy a püspöki kinevezésnél szükség volt az állami hozzájárulásra, bénította a belső egyházi kapcsolattartást. Hogy pedig – Lékai bíboros hasonlatával – az egyház testéről „leműtsék a kóros fekélyt”, teológiai tévedések vádjával az egyház belső üggyévé tették a Bulányi-ügyet.

A nyolcvanas évek első felében először egy magyar teológusokból álló bizottság vizsgálta Bulányi atya két írását (4), s találta néhány pontban a katolikus tanítással összeférhetetlennek. Később pedig a Hittani Kongregáció fogalmazott meg – a témákat tekintve a magyar kérdésektől sokban eltérő – vitatható pontokat, s kérte a Pátert, hogy fejezze ki ragaszkodását a katolikus egyház tanításához. A teológiai konfliktus ezen a ponton zátonyra futott. A Páter sokféleképpen megvallotta római katolikus hitét, de a Hittani Kongregáció kérését nem volt hajlandó maradéktalanul teljesíteni. Azt ugyanis semmiképpen nem tartaná tárgyszerűnek, ha „hűségnyilatkozatával” közreműködne abban, hogy a vele szembeni kifogások politikai vonatkozásaira fátyol borulna. A Hittani Kongregáció nem tartotta ugyan teljesen kielégítőnek Bulányi atya nyilatkozatait, mégsem ítélte el, mert számára is világos, hogy ez megpecsételné az egyházához annyi szenvedésen át hűséges páter és követői sorsát a magyar katolikus egyházban.

Ennek ellenére ez a teológiai patthelyzet azt az általános véleményt tartja ébren a katolikus közvéleményben, hogy Bulányival és a Bokorral valami nincs rendben, s ezért a legkülönbözőbb diszkriminációk sújtják a mai napig a Páteren kívül a Bokor számos tagját. Néhány kivételtől eltekintve egyházi funkciókat nem tölthetnek be, szolgálatukra a mai inséges pasztorális viszonyok ellenére sem tartanak igényt. Valójában a kommunista nyomástól szenvedő, a zsinat szellemisége szerint meg nem újult egyházi vezetés tette a hazai katolikus egyház számára a Bokort fekélyvé, s ideje, hogy gyógyulása elől elhárítsa az akadályokat.

Az egyházi marginalizálódás újabb profilmódosulást és krízist idézett elő a Bokorban. A csoporttalálkozók megterhelődnek a konfliktusok problematikájával, ami miatt elgyengült vonzóerejük. A szellemi energiákat is a konfliktusok kezelésére kellett fordítani, ami elvonta az éberséget az „idők jeleinek” elemzésétől. A feszültségeket nehezen viselő tagok, különösen a legnagyobb nyomást tapasztalni kényszerült papok kezdtek lemorzsolódni, hiszen a Bokor egyre kevésbé volt képes pasztorációs munkájukat szellemi és személyi segítséggel támogatni.

Ebből az identitást és struktúrát egyaránt érintő krízisből a Bokor a mai napig nem tudott kilábalni, olyannyira, hogy a létező szocializmus alatt kiérlelődött intézményi keretei közötti továbbéléséhez egyre kevesebben fűznek reményt. A politikai fordulatot követően a civil nyilvánosság viszonylag nagy teret adott Bulányi atya számára, aki a hivatalos egyházi nyilvánosság híján ezen kívül taglalta nehézségeit és ismételte követeléseit. Ahelyett, hogy ebből az érdemi – történeti és teológiai – vita bontakozott volna ki, inkább a kölcsönös elhidegülés erősödött tovább. A ritkán megjelent püspöki válaszokat is figyelembe

véve inkább a süketek párbeszédét mutatják a nyilatkozatok.

Ugyanakkor a benne szerzett sajátos istenélmények és közösségi egyházi tapasztalatok számos módon szülnek egyházat, elsősorban olyan területeken, ahová a „hagyományos lelkipásztorkodás” közismert okokból nem jut el.

4.2 A jövő konfliktusai

A Bokor gyakorlata és teológiája – függetlenül az előzőekben vázolt súlyos konfliktusoktól – utal az egész magyar katolikus egyház zsinati megújulásának számos időzített bombájának ketyegésére.

A Bokor klerikusok által indított mozgalom, ahol mára klerikusok és laikusok testvéri egységben, a Jézus-követésben megalapozott élethitelesség alapján vállalt és teljesített szolgálat révén működnek együtt, megtartva a papság és a laikusság közötti szentségi és egyházi különbségeket. Ez az egység a magyar egyház hagyományos tereire nem jellemző, kisközösségeiben van csak jelen. Amíg az egyház nem lesz közösségivé, addig maga hátráltatja az evangélium hatékonyságát.

A Bokornak az evangéliumhoz és az idők jeleihez forduló teológiájában a Jézus-követés szempontja és a közösségi dialógus konstitutív elem. A tagok civil végzettségüknek megfelelő vagy azt meghaladó mértékű és mélységű teológiai ismeretekkel rendelkeznek, a hitben felnőttek, és az egyházban felelősen vezetni képes személyek. Magyar egyházunk egyes vezetői pótcselekvések garmadájával akadályozzák, hogy a laikusok gyakorolhassák királyi papságukat. Néhány kivételtől eltekintve a magyar teológiaművelés máig valóban klerikális jog. A magyar teológusokra halmozott szerepek és a teológiai vitakultúra teljes likvidálása esélytelenné teszi a zsinathoz és a kor tudományos-intellektuális igényeihez méltó teológiai megújulást.

A Bokor a területiális pasztorációs elvet meghaladva személyességre és rétegigényekre alapozott pasztorációs modelleket dolgozott ki, melyeket törekedett megfeleltetni a társadalomban beállt változásoknak. A magyar egyház felelősei alig mutatják jelét annak, hogy nyíltan, elmélyülten szembe akarnak nézni a társadalmi változásokkal; és a plébániarendszeren kívül élő keresztényeket akolba terelendő, elkóborolt nyájnak tekintik!

A Bokor saját broszúráiban a lehető legalacsonyabbra szorította a cenzúrát, és teret adott a gyakran fájó vagy kínos véleménykülönbségeknek is. A magyar egyház felelősei nem tanulnak meg a nyilvánossággal bánni, s az eltérő véleményeket művi módon egységesítik a befolyásuk alá eső lapokban. A katolikus újságírás és könyvterjesztés Magyarországon gyanakvó hierarchikus tekinteteknek van kitéve, a vonatkozó

római dokumentumokra való hivatkozás pedig főbenjáró bűnnek számít.

Ezek az időzített bombák a Bokor lététől vagy elfogadottságától függetlenül ketyegnek. A Bokor talán abban ajándék a magyar egyház számára, hogy általa erőteljesebben döbbenhet rá égető feladataira. Természetesen a Bokornak magának is törekednie kell arra, hogy a benne lévő sokféle karizma emberi gyengeségek és feldolgozatlan történetek ellenére is szolgálhassa egyházunk reformját. Ebben a vonatkozásban nyugodtan állítható, hogy a Bokor a magyar egyházban és azzal együtt rászorul Ura irgalmára és megújító erejére.

Jegyzetek

1 Az itt közölték bővebb kifejtésben az év végére olvashatók lesznek a Bécsi Magyar Egyházsociológiai Intézet gondozásában megjelenő könyvben, egyelőre német nyelven. A könnyebb olvashatóság érdekében az olvasót nem akarom lábjegyzetekkel és nagy irodalmi apparátussal terhelni. A Magyarországon működő kisközösségekről Kamarás István Bensőséges bázisok című kutatási jelentése nyújt gazdag áttekintést.

2 Második hullám, Budapest 1990, 8. old.

3 Részletesen lásd Csapody Tamás: Elmélet és gyakorlat, Budapest, 1993.

4 Ezek közül csak egyet írt ő, az Egyházrendet. A vizsgált másik tanulmányt, a Kinyilatkoztatás címűt nem ő írta. Egyébként ekkor Bulányi atyának már mintegy 2500 oldalnyi írása körözött a Bokorban. A vizsgálat tárgyát képező példányokat az ÁEH hamisította és juttatta el számos püspökhöz, Lékai bíborosnak azt állítva, hogy ezeket a bulányisták az Emke aluljáróban ingyen osztogatják. (Udvardy püspök közlése.)

forrás: Távlatok, 26. sz.

SZABÓ FERENC - ANDRÁS IMRE

BESZÉLGETÉS P. BULÁNYI MOZGALMÁRÓL

(Közösségi megvitatásra alkalmas kijelentések az interjúból:

Sz.F.: ...*...A katolikus morális mindig helyet adott az ún. epikeiának: bizonyos estekben, pl. amikor az előjáró ki van szolgáltatva egyházellenes politikai hatalomnak, nem vagyok köteles engedelmessé válni, ha ezt lelkiismeretem tiltja. De az epikeiát nem lehet általánosítani, amint ezt P. Bulányi teszi: ti. hogy az ő szubjektív meggyőződése a csúcsérték „akárminő hatalmakkal szemben”*

A.I.: ...*Igazában a dialógus és a megegyezés is csak azért következhetett be – bármennyire paradoxnak tűnik is ez az állítás –, mivel voltak „ellenállók”, akik az üldözött állami szervekkel megértették, hogy az egyházat üldözéssel elpusztítani nem lehet. Sokkal „célravezetőbb” a cinkos árulás kiépítése és a kompromisszum, mint a hősiesség helytállásról tanúskodók bebörtönzése – gondolhatta az ÁEH.*

Sz.F.: ‘...*... Sok Bulányi- és Bokor-iratot olvastam (még P. Bulányi is talált nálam a Vatikáni Rádiónál olyat, ami neki sem volt meg!), de igazában azt sohasem figyelhettem meg, hogy P. Bulányi és a Bokor beismeri hibáit, hogy konkrétan jelét adja a folyton hangoztatott megtérésnek, hogy – felejtve a múltat – a jelenlegi konkrét magyar egyház építésében részt akar venni. Hátha ők maguk rekesztik ki saját magukat?’*

(zsgy)

Szabó Ferenc: A magyar olvasóközönségnek nem kell bemutatnunk Bulányi György piarista atyát, aki 1993. január végén aranymisésként adott hálát Istennek szenvedésekkel és örömmel bőven megáldott életútjáért. A „Kézfogás” című egésznapos konferencia január 30-án, majd másnap az aranymise és szeretetlakoma résztvevői felidéztek a Páter életét és a Bokor mozgalom kibontakozását, valamint az egyházi hierarchiával (nevezetesen Lékai bíborossal és a Hittani Kongregációval) kialakult nehézségeit, konfliktusát. Szokolczay Lajos Páter Bulányi című kis könyve 1989-ben az atyával folytatott beszélgetés formájában vázolta az életút főbb állomásait, és számos dokumentumot tett közzé az „ügy” illusztrálására. Ismertek – többek között – Bulányi György írásai is az egyházrendről és az engedelmességről. (A két tanulmány hiteles, részben a szerző által pontosított szövege az Egyházforum-könyvek 3. köteteként jelent meg Luzernben 1989-ben.) Célunk most nem az alapos felmérés, amelyet Máté- Tóth András példásan elvégzett, hanem néhány megjegyzés, „szélgjegyzet”, hogy a problémát felvessük, és hozzászólásokat „provokáljunk”.

András Imre: Máté-Tóth valóban tudományos igényű dokumentumgyűjtést végzett és monográfiát készített a magyarországi egyházüldözés egyik kiemelkedő jelenségéről, a „Bokor” néven ismertté vált magyar egyházi-kisközösségi mozgalomról és alapítójáról, P. Bulányi György piarista szerzetesről. Én magam csupán azt javasoltam a szerzőnek, hogy a most kiadandó monográfia szerkezetén módosítson, tehát kiadványunk elejére kerüljön a Bokor mozgalmat ismertető történeti rész, és második helyre az elméleti, a tényekre reflektáló és a teológiai kérdéseket érintő rész.

Sz. F.: Mivel Máthé-Tóth András e számunkban vázolja a Bokor mozgalom történetét, mindjárt rátérhetünk az értékelésre.

A. I.: De még előtte szólnunk kell az ún. Ostpolitikáról, mert P. Bulányi mozgalma, egész működése és nehézségei elválaszthatatlanok ettől; csak a most vázolandó háttér ismeretében értjük meg teljesen. Ismeretes, hogy a háború után hamarosan hatalomra került kommunista rendszer kemény harcot indított a vallás és az egyház(ak) ellen: a katolikus egyházat adminisztratív eszközökkel akarták megsemmisíteni. Az egyházhoz hű főpapok és papok/szerzetesek súlyos börtönbüntetésekkel szenvedtek el „államellenes szervezkedés” és hasonló koholt vádak alapján. Az ellenállás szimbóluma Mindszenty József bíboros lett.

A Szovjetunióban az ortodox egyház az államegyháziság koncepcióját alakította ki; de a közép-kelet-európai országokban, ahol a lakosság többsége katolikus volt, és más történeti háttérrel jelentkeztek a problémák, a „nemzeti” (Rómától független) egyház létesítése lehetetlennek bizonyult. Így Magyarországon is megbukott a kísérlet a magyarok hagyományos Róma-hűsége miatt. Nálunk az állami beavatkozás hagyománya a jozefinizmus volt. . .

Sz. F.: Csakugyan, a Kádár-korszakban ez valósult meg. . .

A. I.: A kommunista formula ez volt: „megegyezés az egyház és az állam között.” Tudjuk, hogy mit jelentett ez a „kompromisszum”: a magánszférán túl minden vallási megnyilvánulást az állam (ÁEH) ellenőrizte; a Lékai bíboros idején kialakult, ún. „kis lépések” politikája is akadályozta az egyházi élet kibontakozását.

Sz. F.: És – mint látjuk – az ún. „Bulányi-ügy” is jó volt arra (Miklós Imréék szándéka szerint), hogy ezzel is fékezze a „kis lépéseket”. . .

A. I.: De térjünk még vissza a keleti politikához. A vallásüldöző kommunista rendszer különböző okok (pl. az 1956-os forradalom) miatt önmérsékletre kényszerült. A párt már 1958-ban olyan elvi határozatot fogadott el, hogy a vallás elleni harc történelmi méretű, és hogy nem szabad azt adminisztratív eszközökkel folytatni. A kommunista rendszer elbizonytalanodott, kereste a modus vivendi-t az egyházzal. Maga a katolikus egyház is, XXIII. Jánossal és a zsinattal kezdődően, párbeszédet akart folytatni még az ateistákkal is, kinyújtotta kezét a vallásüldöző kommunizmus felé is. De bizonyos lépések már korábban elkezdődtek. Itt utalok arra az interjúra, amelyet 1991-ben König bécsi bíborossal, az Ostpolitik egyik főszereplőjével készítettem. (Vö. Távlatok, 95/5.) König bíboros többek között elmondta, hogy Wyszynski varsói érsek 1956-ban XII. Piusznál járt, és hosszasan beszámolt arról, hogy miképpen próbált dialógust folytatni a kommunista hatalommal. Közismert, hogy XII. Piusz milyen határozottan állást foglalt a kommunista rendszerrel szemben. Mégis, úgy tűnt König bíborosnak, a lengyel főpappal való tárgyalás után a pápa némileg módosította nézetét. Mindenesetre a II. vatikáni zsinatig lényegében az volt Róma álláspontja, hogy felkészítse az üldözött egyházakat a megmaradásra, hogy megakadályozza az egyház adminisztratív megsemmisítését. Az egyik ilyen szerény lépés volt egy Kolakovszky álnéven utazó horvát jezsuita küldetése, aki Magyarországon át tartott

a Szovjetunió felé: Debrecenben négy egyházi kis csoportot hozott létre. Ebbe a munkába 1945 tavaszán bevonta P. Bulányi Györgyöt is, aki aztán tovább folytatta a kisközösségek szervezését. Amikor P. Bulányi azt kérdezte a jezsuitától: miért kell ezt csinálni, a válasz ez volt „Mert hamarosan olyan idők fognak jönni, hogy az egyház csak ezekben az egészen kicsi közösségekben tud tovább élni.” (Szakolczay, P. Bulányi, 22.)

Sz. F.: Tulajdonképpen P. Bulányi és csoportjai ezt az alapmagatartást fogadták el, és ellene voltak a XXIII. János, majd VI. Pál alatt kialakított „keleti politikának”, a Casaroli-féle kompromisszumoknak, miként Mindszenty bíboros is. A Távlatok egyik előbbi számában Mészáros István közzétette Mindszenty bíboros 1971-es helyzetértékelését a Szentszék és a magyar kommunista rendszer tárgyalásairól: a bíboros élesen bírálta Róma engedékenységét a püspöki kinevezésekben, továbbá a békepapság működését illetően. Úgy tűnik, ezt az álláspontot vallották mindvégig Bulányiék is. És utalnék itt még Lénárd Ödön piarista atya legújabb könyvére: Erő az erőtlenségben, amelyben hasonló kritikát találunk a Czapik- és Lékai-féle egyházpolitikával szemben, tehát mindazokkal szemben, akik az evangéliumi hűség (vértanúság) helyett a „túlélést” választották, ami a politikai hatalommal való kompromisszumhoz vezetett. (Lásd alább P. Pálos ismertetését.)

A. I.: P. Bulányi és a Bokor mozgalom számára a legnagyobb megpróbáltatást nem az egyházüldözés, hanem a Szentszék és a kommunista állam 1964-es részleges megegyezése okozta. Úgy érezhették ugyanis, hogy a Szentszék feladta azokat az alapelveket, amelyekre ők az életüket tették rá – vállalva az üldöztetést Krisztusért. Szerintem ez a tény kulcsjelentőségű P. Bulányi és a Bokor mozgalom egyházfegyelmi és tanbeli konfliktusos megnyilatkozásaiban.

Sz. F.: Minden bizonnyal ez lényeges kérdés.

A. I.: Szerintem ezt a tényt figyelembe kell venniük az illetékeseknek, amikor végre meg akarják valósítani P. Bulányi és a Bokor mozgalom egyházi integrálódását. Azt is nyíltan ki kellene mondani, hogy P. Bulányi mennyit tett a kisközösségekben a hit ébrentartásáért, az egyházüldözést is elszenvető katolikus csoportok szolgálatáért, és mennyit szenvedett a börtönben Krisztusért és egyházáért. Igazában a dialógus és a megegyezés is csak azért következhetett be – bármennyire paradoxnak tűnik is ez az állítás –, mivel

voltak „ellenállók”, akik az üldöző állami szervekkel megértették, hogy az egyházat üldözéssel elpusztítani nem lehet. Sokkal „célravezetőbb” a cinkos árulás kiépítése és a kompromisszum, mint a hősies helytállásról tanúskodók bebörtönzése – gondolhatta az ÁEH.

Sz. F.: Valójában innen érthető P. Bulányi tétele az engedelmesség elítéléséről és (egy bizonyos) engedetlenség igazolásáról, ami annyi gondot okozott Lékai bíborosnak és Miklós Imrének. Tagadhatatlan, hogy P. Bulányinak vannak vitatható kitételei; bizonyos kijelentései (főleg az engedetlenség általánosítása) egyenesen elfogadhatatlanok. Szerencsére az Egyházforum Könyvek sorozatában (1989-ben) megjelent változat függelékében maga P. Bulányi tisztázza félreérthető terminológiáját.

„Dolgozatom terminológiájának az volt a hibája, hogy egyaránt »engedelmességnek« nevezte a kiskorú, a helyes nagykorú és a helytelen nagykorú engedelmességet. Ezt a hibát csak fokozta, hogy az »engedetlenséget« általában erkölcsileg bűnősként értette. Ha különböztetni akarunk, akkor ki kell tennünk a pontosító jelzőket: »bűnös engedelmesség«, illetve »lelkiismeretre hivatkozó engedelmesség« (»polgári engedetlenség«).” (173–174. old.)

Ez szükséges pontosítás. P. Bulányi elismeri, hogy terminológiája megbotránkozást keltett. Világos, hogy kötelessége engedetlenné lennie, ha lelkiismeretével (meggyőződésével) szembenállót akarnak parancsolni. Új megfogalmazása már elfogadhatóbb (de még félreérthető!): „Csak az Istennek engedelmeskedés erény! – és ez egyet jelent a hűséggel meggyőződésemmel.” Az egyháznak (tanítóhivatalnak) vagy az előjárónak kijáró engedelmességet nem lehet egyszerűen vak, gyerekes engedelmeskedésnek számítani. Mindenesetre Jézus engedelmes volt egészen a kereszthalálig, mert Atyjától kapott küldetését a végsőig teljesíteni akarta. A keresztény engedelmesség és szabadság csakis a jézusi hit fényében érthető és értelmezhető. Egyébként az engedelmességgel kapcsolatban érdekes levélváltásra került sor P. Weissmahr Béla és P. Bulányi György között: Mérleg 1990/2, 221, és 1990/4, 447. A katolikus morális mindig helyet adott az ún. epikéiának: bizonyos esetekben, pl. amikor az előjáró ki van szolgáltatva egyházellenes politikai hatalomnak, nem vagyok köteles engedelmeskedni, ha ezt lelkiismeretem tiltja. De az epikéiát nem lehet általánosítani, amint ezt P. Bulányi teszi: ti. hogy az ő szubjektív meggyőződése a csúcspont „akárminő hatalmakkal szemben”.

A. I.: Nyilván P. Bulányi jól tudta, hogy a kommunista hatalmat képviselő Miklós Imre diktálta Lékai bíborosnak a „kis lépések” ritmusát, és az egyházat elfojtó hatalom mondta ki a jelszót: addig nem lesz előrelépés, míg a Bulányi-kérdést meg nem oldják. 1981 után Miklósék engedékenyebbek lettek pl. a Regnum irányában; Bulányiéknál a katonáskodás megtagadása különösen irritálta a hatalmat. Maga P. Bulányi mondta Szakolczaynak (i.h. 78–80.): „Az ateista államhatalom 1981-ben az összes kisközösség felszámolásának politikája helyett – amire Helsinki óta már nem volt lehetősége – beérte a számára legkellemetlenebb »szalámiszelet« levágásával, illetve – mivel a hierarchián keresztül valósította meg elképzeléseit – levágatásával. A nemrég elhunyt Emódi László, a Regnum szellemi- lelki vezetője az elmúlt évtizedek során, mondta-írta nemegyszer – egy kissé nekünk is adresszálva: „Nekünk nincsen külön filozófiánk, teológiánk, dogmatikánk, morálisunk. . . ; mi az egyház tanítását tanítjuk. A mi közösségünk kétségtelenül »teológusabb« jellegű. A Bokor tagjainak írásaiból már 158 (!) gépelt kéziratkötet sorakozik polcainkon. . .”

Sz. F.: Közben már tisztázódott a lelkiismereti ellenvetés kérdése: a II. vatikáni zsinat tanítása szerint jogos a lelkiismereti ellenvetés, miként, a haza védelmében, a katonáskodás is. (Gaudium et spes, 79.)

A. I.: A Bokor mozgalomban intenzív teologizálás folyt, erről Máté-Tóth tézise is tanúskodik. P. Bulányi irodalomtanárnak készült, de végül teológiai vitákba is belebonyolódott, amikor magyarázta valamelyik (egyházpolitikai) állásfoglalását, vagy védelmezni akarta valamelyik tételét az egyházpolitikai indíttatású „teológiai felülvizsgálattal” szemben. A csatározáshoz kölcsönbe vett szellemi fegyverekkel – nyugati cikkek és könyvek révén – néha olyan álláspontot foglalt el, amelyet a tanítóhivatal joggal kifogásolt, pl. az általa is említett egyházrend értelmezésében. Így aztán okot szolgáltatott a még ma sem lezárt „hivatalos tisztázó eljárásra”.

Sz. F.: P. Bulányi egyházfelfogásának egyik jellegzetessége: élesen megkülönbözteti, szinte szétválasztja az eszményi, a Jézus által akart egy, szent, apostoli és egyetemes egyházat, tehát a Szentlélek által életelt egyházat, és a történelemben megvalósuló egyházat (egyházakat), amelyek tökéletlen(ek), csak megközelítik az eszményt. „Eszmény voltából kifolyóan a Jézustól akart egyház csak ezeknek az eszménytől különböző módokon és fokokban lemaradó különféle egyházaknak az alakjában létezhet. Ezekről

függetlenül, önmagában tehát nem létezhet a valóság rendjében (in re), hanem csak a tudatunkban (in mente). Hogy a ténylegesen meglévő egyházak közül melyik közelíti meg leginkább a jézusi egyházeszményt, ez azon fordul, hogy melyik egyházban élő emberek átlaga zárkózik fel viszonylag legteljesebben a jézusi egyházeszmény megvallásához és megvalósításához. Ennek eldöntéséhez a szíveket és veséket vizsgáló Isten mindentudására volna szükség. Isten azonban ezt eddigelé nem nyilatkoztatta ki nekünk.”

Ebből nagyon is kétértelmű egyházmeghatározásból (protestánsoknál, szektásoknál hasonló elgondolásokat találunk) következik Bulányi atya egyházhűségének kétértelmősége, kettőssége is. „A történetileg adott, egyházi-szociológiai alakulathoz fűződő hűség szükségképpen feltételes hűség, ha a jézusi egyházeszményhez feltétlen hűség köt bennünket.” A hűséget többféle történelmileg adott egyházalakulatban lehet gyakorolni; tehát nem szükséges áttérnem, hanem meg kell térnem abban az egyházban, amelybe beleszülettem. Bármilyen történelmileg megvalósuló egyház gyarló emberekből áll, csak megközelíti a jézusi eszményt. Így tehát át kell engednünk magunkban a vezetést a bennünk működni akaró isteni Léleknek, akkor megvalósul a szeretetegység. (Egy Bokor-vita végeredménye, 1987, in: Szakolczay: Páter Bulányi, 239–243.)

A. I.: Nem lenne nehéz példákat idéznünk arra, hogy a történelem folyamán miképpen töredezett szét a nagy egyház éppen azért, mivel egyesek, reformátorok és szektaalapítók, „a Lélektől vezetve” (tehát objektív szempontok és támpontok figyelembe vétele nélkül, a mindenkor történelmileg megvalósult egyháznak való engedelmeség nélkül) igyekeztek megközelíteni a jézusi eszményt.

Sz. F.: Most csak a II. vatikáni zsinat egyháztanának pár szempontjára hívnám fel a figyelmet. A zsinat – éppen a fentebb vázolt szubjektív egyházfelfogás kiküszöbölése végett – hangsúlyozta, hogy az egyház egyszerre látható valóság és kegyelmi közösség, a megtestesülés analógiájára. Ezért Krisztusnak ez az egyetlen egyháza szent is, mivel a Lélek élte, ugyanakkor, mivel bűnös tagokból áll, állandóan megtérésre és megújulásra szorul (Lumen gentium 8). Abban tehát igaza van Bulányi atyának, hogy a földön vándorló egyház csakis az állandó megtisztulás és megtérés révén közelíthet a Krisztus által akart eszményhez. De a zsinat azt is kiemeli, hogy „nem kell két valóságnak tekintenünk a hierarchikus szervekkel ellátott társaságot és Krisztus misztikus testét, a látható

gyülekezetet és a kegyelmi közösséget (. . .) Ezek emberi és isteni elemekből álló egyetlen összetett valóságot alkotnak.” (Uo.) Továbbá még mindig ugyanabban a pontban: „Ez Krisztus egyetlen egyháza. Egynek, szentnek, katolikusnak és apostolinak valljuk a hiszekegyben. (. . .) Ez az egyház ebben a világban, mint alkotmányos és rendezett társaság, a katolikus egyházban áll fenn, vagyis Péter utóda meg a vele közösségben élő püspökök által kormányzott egyházban, bár szervezetén kívül is megtalálható a megszentelődés sok eszköze és sok igazság.” (Uo. – az aláhúzások tőlem. Sz. F.)

A. I.: Ez az egyházkép nem ugyanaz, mint amit Bulányi atya vázolt, jóllehet többször hangoztatta, hogy elfogadja a II. vatikáni zsinat tanítását.

Sz. F.: Persze még több olyan pontot idézhetnénk a zsinati dokumentumokból, amelyektől meglehetősen eltávolodott P. Bulányi és közösségeinek némely tagja. Például: nem csupán fokozati, hanem lényegi különbség van a megkereszteltek általános papsága és a hierarchikus (szolgálati, felszentelt) papság között. (Lumen gentium, 10.)

Az említett „pneumatikus” egyházfelfogás és egyházhűség következménye aztán többek között az lesz, hogy amikor Bulányi, a pápalátogatás előtti római látogatás alkalmával (1991. február–március), már-már hajlandónak mutatkozik a Rómával való kiengesztelődésre, végül mégis a Bokor egyes radikális elemeinek vétőjára hallgat. Ő maga idéz és kommentál két levelet. Végül is úgy dönt, hogy Isten Lelkére hallgat, ezért visszautasítja a hierarchiával való kompromisszumot. Nem akarnak „rehabilitációt”, hiszen már nem gondolkodnak „római katolikusul”. Igaz, P. Bulányi itt disztíngvál: „Ha »római katolikusul« gondolkodni egyet jelentene azzal, amit a Hittani Kongregáció napjainkban nyilatkozik, igaza volna a levélnek.” Mivel azonban ez a „társaság” (tudniillik a római egyház és a tanítói tekintélyt képviselő Hittani Kongregáció) a hatalmi visszaélés folytán bűnben él, nem tartozik neki engedelmisséggel. „Római katolikusoknak lenni nem azonos azzal, amit a vatikáni vagy hazai hierarchia, s a maguk lelkiismeretét papjaik zsebében hordó közkatolikusok tartanak s mondanak elibénk áment mondásuk céljából. . .” (Bulányi György: Örököljük a földet? Bp. 1991, 174–175.) Aztán még Bulányi – lényegében visszautalva arra, amit az engedelmeskedés ellen írt – párhuzamot von a vezérőrnagy és a honvéd magyarsága, illetve Ratzinger és Mariska néni katolikusága között: „Ratzinger nem feltétlenül hitelesebb képviselője a

római katolikusságnak, mint Mariska néni, ha ez a római katolikus társaság Jézushoz igazodó társaság akar lenni. . .”

A. I.: A római katolikus egyházzal alkotott ilyen felfogás és az egyházúség ilyen magyarázata után majdnem lényegtelen, hogy Bulányi atya újra aláírja-e vagy sem az a II. vatikáni zsinatot.

Sz. F.: Valóban. Hiszen a zsinati szövegeket is lehet csürni- csavarni, illetve szelektíven elfogadni vagy elvetni, amint ezt pl. Küngék teszik. Úgy látszik, a „bokrosok” szemében a Szentlélek elhagyta a Vatikánt és a hierarchiát, és a Jézus által akart húségre egyéni utakon vezeti a Bokor közösséget. Bármennyire bírálható is a Vatikán keleti politikája – Lékai bíboros és Miklós Imre „szövetsége” (Örököljük a földet? 226) –, itt és most az egyházúség és a jézusi szellem azt sugallja minden kereszténynek, hogy maga tartson bűnbánatot, térjen meg, és legyen az egyház egységének a munkálója, az új evangelizálás előmozdítója. Ezt mondtam 1991. január 27-én P. Bulányinak a Vatikáni Rádió irodájában, amikor két és fél órán át beszélgettünk. (Vö. Örököljük a földet? 171). És akkor ezzel Gyurka bá' is egyetértett. Hogy ma mit gondol, már nem tudom. De mindenképpen az egységről kellene tanúskodniuk a Krisztus- hívőknek (a hierarchia képviselőinek és a bulányistáknak, valamennyiünknek) a hitetlen és közömbös világban. Jézus akarata semmiképpen sem lehet a széthúzás, a vádaskodás és az egyház testének szétszaggatása.

A Bokor pápához intézett levele (1991. augusztus) arról a fájdalmas tényről számol be, hogy a magyarországi katolikus egyház megosztott, és emlékezteti a pápát, hogy az ő feladata lenne az egység helyreállítása. Utal arra, hogy Mindszenty bíborossal együtt tíz- és százazrek szenvedtek a kommunista diktatúra alatt, és hogy a „gerinctelen megalkuvásból egyházunk hierarchiája sem” maradt ki. Ezután kitér Bulányi György teológiájának elítélésére, a Bokorhoz tartozó papok felfüggesztésére. A pártállam bukása óta sok minden megváltozott – írják –, de a Bokor tagjait továbbra is kirekesztik az egyház életéből. „A kiengesztelődésnek részünkről nem volt és nincs akadálya. A bennünket büntetésekkel sújtó püspököket is rendre apostolotódként szólítottuk meg, és soha nem válaszoltunk kitalálásra kitalálással. A magyar társadalom egészének is nagy szüksége volna rá, hogy hierarchiánk bevallja múltját. . .” És ismét csak azt sürgetik, hogy a püspökök vallják be gyengeségeiket, akkor a még életben lévő áldozatok némi vigasztalást

kapnak, és elkezdődhet a kiengesztelődés. (Vö. Örököljük a földet? 181–182.)

Jellemző ez a levél, bár hangja szelídebb, mint egyéb Bokor- megnyilatkozásoké. Térjen meg a másik, térjenek meg a püspökök, Casaroli, a pápa; változzon meg a római katolikus egyház vezetése, vagyis kövesse a jézusi eszményt, ahogy a Bokor, akkor lehetséges a kiengesztelődés. Sok Bulányi- és Bokor-iratot olvastam (még P. Bulányi is talált nálam a Vatikáni Rádiónál olyat, ami neki sem volt meg!), de igazában azt sohasem figyelhettem meg, hogy P. Bulányi és a Bokor beismeri hibáit, hogy konkrétan jelét adja a folyton hangoztatott megtérésnek, hogy – felejtve a múltat – a jelenlegi konkrét magyar egyház építésében részt akar venni. Háttha ők maguk rekesztik ki saját magukat?

A. I.: Úgy tűnik, P. Bulányi egyházkritikája 1991 óta radikalizálódott. Egyre többször hivatkozik olyan nyugati kontesztáló teológusokra, mint Küng, Schillebeeckx, Boff. . .

Sz. F.: Számomra korábban is világos volt, hogy P. Bulányi a Concilium című folyóiratból, az ott publikáló haladó teológusoktól vett át nézeteket. Ezt a tényt ő maga is megerősítette a Hans Küng 65. születésnapjára kiadott Festschrift-ben (Piper, 1993, 757–775.). Küng magyarországi recepciójáról írva P. Bulányi mintegy Küng magyar szócsövének tartja magát. (Megjegyzni, hogy a Mérleg-ben – kezdetben névtelenül – közzétett recenzióim túl kritikusak voltak. Vagyis az ő véleménye más volt, kedvezőbb.) „Hans Küng teológiájának hatása Magyarországon? Az ő bátorsága és egyben valóban »katolikus« felelősségtudata, az igazság egyre jobb megközelítésének szolgálatában, az ő egész életpéldája, nem kevésbé segítettek minket, hogy mi is fel merjünk vetni azokat a kérdéseket, amelyekről a Lélek nem enged bennünket hallgatni. Ugyanaz a Lélek, aki nemcsak az igazság lelke, hanem az igazságkeresés lelke is.” (770. old.) Hogy aztán az egyre radikálisabb nézeteket valló P. Bulányi ma mit fogad el, és mit nem Küng teológiájából, azt nehezen tudnánk megállapítani. Mindenesetre nemcsak a „római teológusok”, nemcsak a Hittani Kongregáció, hanem olyan jeles haladó teológusok is, mint pl. K. Rahner, W. Kasper vagy H. U. von Balthasar, több küngi tételt komoly bírálatnak vetettek alá. Dehát nem is a mi dolgunk, hogy most részletekbe menően elemezzük és bíráljuk P. Bulányi teológiáját. Legalábbis nem ebben a beszélgetésben. Most csak annyit jegyeznek meg, hogy ha valaki közzéteszi írásait, akkor számolnia kell azzal, hogy kiteszi magát a kritikáknak is. A jóindulatú kritikát nem kell „üldözésnek” vagy „inkvizíciós

eljárásnak” tartani, hanem tisztázni kell – testvéri párbeszédben – a nézeteket. Végül is se Küng, se Bulányi nem tévedhetetlen! Szent Ágoston is revideálta korábbi nézeteit. (Retractationes.)

A. I.: Mivel itthon a katolikus sajtó nyilvánosságát teljesen megvonták P. Bulányitól, ezért szinte arra „kényszerítették”, hogy a szenzációt kereső magyar világi vagy a külföldi sajtónál kérjen nyilvánosságot. A belső párbeszéd hiánya mindenképpen hátráltatta a tisztázást. A kérdést még bonyolítja az is, hogy P. Bulányi és a Bokor ma már nem az eredeti célért, a kommunizmussal szembeni ellenállás szükségességének bizonyításáért küzd, hanem egyik-másik progresszív és kontesztáló nyugati teológus álláspontjának igazáért. Ezért a magyar katolikus közönség, amely hosszú ideig el volt zárva a nyugati teológiai forrongástól, P. Bulányi nézeteit „protestánsnak”, „eretnekgyanúsak” tartja. Ez a minősítés minden bizonnyal túlzás, de eljött a nyílt és testvéri eszmecsere ideje.

Sz. F.: Igen, a gyanúsításokra okot adnak olyan lapok is, mint pl. az Érted vagyok (1994. augusztus. 19–20.), amely a római központot minősíthetetlen stílusban ócsárló és P. Bulányit a „bátor” Küng és Drewermann mellé állító leveleket közöl. Egyébként az Érted vagyok, amely a Bokorból nőtt ki, és talán annak legradikálisabb tagjait szólaltatja meg, következetesen és masszívan folytatja a destruktív munkát, a katolikus egyház belső bomlasztását. (Lásd pl. az 1995. júniusi és októberi számok írásait, fordításait.) Gergely G. András (= Gromon András?) népszerűsíti a Gromon András katolikus pap által fordított, A valódi Jézus című, botrányos és eretnek könyv szerzője, Karl Herbst eszméit. Ez még súlyosabb, mint a Küngtől, Friestől vagy Bühlmanntól fordított írások a „restaurációs” és retrográd Wojtyla pápa ellen. A Bokor egyik ismert tagja, Merza József elveszítette a Vatikánba vetett bizalmát („A bizalomvesztés korróziója alaposan megromgálta kapcsolatainkat az Intézménnyel. .”), és ezért kísértést érez, hogy már ne az egyházban maradjon lojális belső ellenzékként, hanem elmenjen. De vajon a saját „kritikus társaságának” magatartását nem kellene-e felülvizsgáltnia, és nemcsak azt hangoztatni, hogy „évtizedek óta vagyunk kitéve különféle adminisztratív, fizikai, lelki, elméleti ellenhatásoknak”. (Érted vagyok, 1995. október, 15. oldal.) Vajon Merza József mit szól lapjuk említett írásaihoz? Meglepő volt magának P. Bulányinak a nyilatkozata is a Magyar Hírlap 1994. június 15-i számában: valóban küngi és drewermanni stílusban

bírálja Rómát és magát a pápát is. Kinek használ ezzel? Biztosan nem az egyház építésének, a magyarországi evangelizálásnak, amikor az egyház ellenségeivel egy követ fúj.

A. I.: Nem minden alap nélkül állította nemrég a Bokor mozgalomból kivált egyik pap: furcsa az, hogy Bulányi atya, amikor bolsevista kollaborálással vádolja a püspököket, ezt az átkeresztelt, de lényegében változatlan bolsevista sajtóban teszi. Vajon ez nem kollaborálás? (Vö. Igen, 1995. szept. 15, 30.) Vajon mit szólna ehhez Mindszenty bíboros, akit P. Bulányi példaképként tisztel?

Sz. F.: Csakugyan! Bizonyos következetlenséget látok én is ebben. De senkinek sincs joga ahhoz, hogy a másik lelkiismereti döntését megítélje. Ez Istenre tartozik, aki a szívek és a vesék vizsgálója. És ez áll egyaránt Lékai bíborosra és P. Bulányira. De mivel társadalomban, egyházi közösségben élünk, mivel a kimondott vagy leírt szónak megvan a konvencionális jelentése, e közléseket igyekszünk megérteni és értelmezni, mindenfajta belemagyarázás vagy ferdítés nélkül. (Sajnos, a kommunista időkben meghamisítottak egyes Bulányi-írásokat.) Ha nem jól értelmezzük P. Bulányi írásait és megnyilatkozásait, kérjük, igazítsa helyre. Nem az ítélőbíráskodás, nem is az igazságszolgáltatás szándéka vezet bennünket, hanem egyes-egyedül katolikus egyházunk belső egységének ügye és az új evangelizálás sürgető feladata.

forrás: Távlatok 28. sz.

PÁLOS ANTAL

„KÖZÖSSÉGI LELKIISMERET- VIZSGÁLAT”

(Megjegyzés: Az egyháziak üldözésének – bár kissé hihetetlennek tűnik – volt olyan módszere, amikor a hatékonyan működő K.T. káplánt azzal fenyegették meg, hogy egy évre a belvárosi plébániák egyikét kapja meg, mondván: Megnézheti majd, hogyan néznek majd magára a barátai! (zsgy.)

.. .. a magyar katolikus püspöki kar Mindszenty bíboros elfogatása után 1949. január 10-én először tanácskozott, és Czapik egri érsek javaslatára úgy döntött, hogy eltitkolja azt a levelet, amelyet XII. Piusz pápa írt hozzájuk – a pápa ebben kéri őket a komoly helytállásra és a mindvégig való hűsége.. ..

.. .. 'Nem hiába hívták egy időben pl. a márianosztrai börtön I. emeletét 'Vatikán'-nak; hiszen ott képviselve volt minden egyházmegye és csaknem valamennyi férfi szerzetesközösség.'

A végén: 'Lénárd atyának szívből köszönjük ezt a hallatlanul fontos „lelkitükröt”.'

A Vigilia 1991-es évfolyamában találkozunk írásokkal, melyek elég részletességgel foglalkoznak olyan egyházi személyek sorsával, akik az elmúlt évtizedek kommunista uralma alatt börtönbüntetést szenvedtek. Ezek jórészt vallomások voltak, melyeket Elmer István, a lap belső munkatársa gyűjtött össze, és öntött irodalmi formába. Közülük kiemelkedett Lénárd Ödön piarista atya tanulmánya: „Koncentrált támadás a »hallgató egyház« ellen” című sorozata. Nemcsak terjedelme miatt (Vigilia, 1991, 6–7–8–9), hanem még inkább alapos elemzése miatt. Nemcsak az eseményeket, folyamatokat rögzíti, hanem igyekszik azok hátterét is fölfedni, de utal azokra a következtetésekre, melyeket mindenkinek meg kellene fontolni a jövő kialakítása érdekében. Elmer István 1994-ben Börtönkereszt címen kiadta a Vigiliában megjelent riportok tekintélyes részét. De ebben a könyvben nem találkozhatunk Lénárd atya fent említett írásával. Ez érthető is, hiszen Lénárd atya tanulmánya nem riport volt, hanem önálló írás.

Nagy örömünkre a börtönélmények hatására keletkezett „sziklevelek” mégiscsak kihajtottak, és íme, most mindannyiunk tanulságául meg is jelentek egy

nagyszerű könyvben*. A szerző lelkületétől távol áll mindenféle tetemrehívás vagy igazságtevésre való törekvés, nem óhajt senkit felelősségre vonni. Ennél sokkal többet kíván nyújtani. Társadalmi összképet akar adni, „ahol az egyes emberek, helyzetek és történések csak illusztráló példák”. A könyv célja, hogy „közösségi esti lelkiismeret-vizsgálatra” szólítson fel mindenkit, akik a mai magyar katolikusok életviteléhez kötődnek, akár mint felelős vezetők, irányítók, akár mint egyszerű hívők; függetlenül attól, hogy a szerző szerint megvont kategóriák egyik vagy másik feléhez tartoznak.

Lénárd atya idézi és helyesli a már Istenhez megtért Emődi László atyának, a Regnum közösség volt házfőnökének az osztályozását. Szerinte a diktatúra éveiben az egyházban voltak legálisak, akik keveset tudtak ugyan csinálni, de azt tisztességgel végezték, és mindig ott lesekedett rájuk a lebukás veszélye. Aztán voltak illegálisok, akik ugyan még kevesebbet tudtak csinálni, de azt szívvel- lélekkel és mindent vállalva tették. És végül voltak legálisan illegálisok, akik belementek abba a játékba, hogy majd okosabbak lesznek ellenfeleiknél, és majd „átejtik” őket. Mintha sose olvasták volna az Úr szavait a világ fiairól, akik a maguk dolgában sokszor okosabbak a világosság fiainál. Ezek aztán a gyakorlatban kényszermosolyú árulókká váltak, vagy a saját lelkiismeretük malomkövein zúzódtak szét.

A szerző szerint nincs sok értelme a vádaskodásoknak, az odamondogatásoknak, a kölcsönös felelősségre vonásoknak, de annak igazán van értelme, hogy közösen gondolkodjunk múltunk hibáiról és fogyatkozásairól. Főként azért, hogy a jövőben elkerüljük azokat a csapdákat, amelyek folytonosan lesekednek Krisztus követőire. Erről a mi szentegyházunk alapítója egész nyíltan és nem is egyszer beszélt. De aki „a múltat végleg el akarja felejteni”, az éppen azt a múltat kívánja restaurálni, melyre nyíltan még gondolni sem akar.

A szerző történelemszakos tanár, Szekfű Gyula tanítványa volt a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Nem is tudja, de nem is akarja a történelem iránti elkötelezettségét titkolni vagy mellőzni. Az utóbbi években lehetősége nyílt arra is, hogy az elmúlt évtizedek dokumentumainak még eddig el nem pusztított példányaiba betekinthessen. (Lásd a kötet végén közölt Táblákat [I–XIV.] a 233–264. lapokon.) Így állásfoglalásai, megállapításai ugyancsak nem légből kapottak. De éppen a szakember és a benne érvényesülő keresztény lelkület készíti nagy

önfegyelemre és óvatosságra, amikor az egyes személyek felelősségének megállapításáról esik szó. Ugyanakkor tisztában van a személyes döntés, a szolgálattal együtt járó felelősség kérdésével is. Nem hajlandó tehát felmentést adni a nagyon is megkérdőjelezhető „túlélés” „slogan” mindent rózsaszínre mázoló manipulálásának.

A szerző a börtönben töltött majdnem két évtizedet (még leírni is sok annak, aki csak belekóstolt a szocialista börtön minden szépet és jót romboló levegőjébe). Fogsága beleszívódott fizikai és szellemi életének minden pórusába, de – Isten jóságából – nem érintette egy fikarcnyit sem a jó Istennek adott elkötelezettségét, és ami ezzel jár, a még ellenségeitől is megcsodált lelki békéjét. Mindez lehetővé tette számára, hogy az elmúlt évtizedekről erkölcsi-történelmi megközelítést vázoljon fel nagy pontossággal és önfegyelemmel. Véleményünk szerint a szerző könyvének ez a része („Logikus beteljesülések”) a legfigyelemreméltóbb.

Lénárd atya úgy ítéli, hogy azok a különféle irányzatok, melyek a magyar katolikus társadalmat megosztották, éles ellentétbe fordultak. Ez az ellentét többé-kevésbé mind a mai napig megfigyelhető.

Amikor a magyar katolikus püspöki kar Mindszenty bíboros elfogatása után 1949. január 10-én először tanácskozott, és Czapik egri érsek javaslatára úgy döntött, hogy eltitkolja azt a levelet, amelyet XII. Piusz pápa írt hozzájuk – a pápa ebben kéri őket a komoly helytállásra és a mindvégig való hűségre –, ezzel a gesztussal szinte normává lett a magyar egyházban a „túlélés” politikája, majd a „kis lépések” elmélete, és mindaz, amivel ez a cselekvésmód együtt járt: az egyházkormányzat átengedése az ateista funkcionáriusoknak, elhatárolódás azoktól az egyházi személyektől, akik a nehéz körülmények között is hűséggel kívánták szolgálni Isten magyarországi népét. A könyv célkitűzése a tisztázás. De ennek az elrendező és a jövő felé nyitni kívánó feladatnak, amely ugyancsak fontos lenne, éppen azok szegülnek ellen, akik erre leginkább rászorulnának. Az irányító és hangadó pozíciók a „múltak érdeméből” túlnyomórészt a kompromisszumkeresők kezében vannak mindmáig. „A kollaborálók nem tartanak bünbánatot, nem nyúlnak az üldözöttek után, és fennen hirdetik: Ugye megoldódott magától minden. . .” – kár volt hóbörögni. . .

Ki ne tudná, hogy a magyar katolikus egyház vezetői példátlan erkölcsi, sőt nem egy esetben fizikai nyomás

alatt éltek és tevékenykedtek már a szovjet megszállás első éveitől kezdve? Az is bizonyos, hogy a nagytekintélyű Mindszenty hercegprímás elfogatása és megalázó kirakatpere megrendítette a főpásztorokat. A folyamatos és kíméletlen egyházellenes intézkedések – így a több mint tízezer szerzetes kirekesztése a társadalom életéből –, a saját, hűséges munkatársaiktól való megfosztottság elszigetelte a főpásztorokat a szabad döntésektől. Két dolog azonban mégis kifogásolható. 1) Az evangéliumot senki igaz hívő keresztény nem olvashatja eklektikusan: a teljes elkötelezettségre, akár az életnek is feláldozására intő felszólítást nem szabad költői túlzásnak tekinteni, és csupán az első századok keresztény híveinek „legendájaként” értékelni. 2) Az egyházban a tisztség felelősségteljes szolgálattal jár, ezért a tisztségviselőknek adott helyzetben mindent el kell követniük, hogy a hívek hozzájussanak az evangéliumok igazságaihoz és a szentségek erősítő kegyelméhez. Ezért igenis tárgyalni kell mindazokkal, akiktől függenek ezek a lehetőségek, de – amint Ratzinger bíboros egyik nyilatkozatában kifejti – tudni kell a tárgyalóasztaltól felállni akkor, ha alapvető emberi értékek megghiúsításához kéri az egyháziak közreműködését. Hogy az a „túlélő” szemlélet majdnem egyedül uralkodóvá lett a magyar egyház életében, az a főpásztorok előtt nem egyetlen lehetőségként állt. Hiszen akadtak jócskán a papok közül is, akik ennek a szemléletnek csaknem mindenestül ellenálltak. Nem hiába hívták egy időben pl. a márianosztrai börtön I. emeletét Vatikánnak; hiszen ott képviselve volt minden egyházmegye és csaknem valamennyi férfi szerzetesközösség.

Az is szomorú tény, hogy a papság részéről számosan becsvágyból, félelemből, különféle kedvezmények, jövedelmező plébániák elnyeréséért teljesítették, sőt néha túlteljesítették az állam, illetve az ateista párt elvárásait, sőt olyanok is akadtak, akik egy-egy alkalommal jókat mulattak azokkal, akikről ők maguk is tudták, hogy az egyház megsemmisítésére törekednek. Ezeket a személyeket a főpásztorok nevezték ki felelős szolgálatra, persze nem önként, hanem a „túlélés” hamis mítoszának reményében. Az a főpásztorok mentségére van, hogy senki a magyar katolikusok közül nem készült fel ilyen totális támadásra, főként a hitelesebb és jobb információ hiánya miatt. Sem a papság, sem a hívek, sem a katolikus sajtó képviselői nem számoltak azzal, hogy a XX. század közepén Európa szívében lehetséges ilyen minden jogot, emberséget megtipró eljárást rendszeresíteni.

A katolikus sajtó munkatársai sokszor hiányolták a bizalmat, amelyet – szerintük – nem kaptak meg a főpásztorok részéről. De vajon rászolgáltak-e erre e bizalomra? A most már hozzáférhető dokumentumokból kitűnik, hogy a katolikus sajtó prófétái közül többen 1948-tól kezdődően mindent megtettek, hogy szabaduljanak Mindszenty bíboros befolyásától, és elfogadják az ÁEH gyámkodását. Nem mentség, hogy ezt főként saját egzisztenciájuk érdekében tették. Aki a keresztény értékek védelmére kötelezi el magát, annak számot kell vetnie azzal, hogy meggyőződése és saját egzisztenciája között feszültség keletkezhet, és nem kétséges, hogy ilyen esetben melyik szempontnak kell győzedelmeskednie. Ha nem így történik, az hiba, amelyet aligha lehet a „túlélés” nagyon is kétes szemléletével igazolni. Az meg egyenesen nevetséges, hogy egyházhűségüket olyan cikkekkkel igyekeztek igazolni, amelyek csak akkor születtek, amikor taktikából a hatalom még kesztyűs kézzel bánt velük. Nem véletlen, hogy a katolikus sajtónak nem volt „ügyeletes börtönlakója”, ahogy talán nem is olyan nagyon fontos pozíciókban lévő közösségeknek volt. A Vigilia is, természetesen a „túlélés” érdekében, sokszor élt „a lelki eladottság” szomorú kényszerével. A párt túrta, mert csapdának, kirakatnak szánta. Az egyszerű lelkipásztorok pedig inkább „a nem kérdezni, nem jelenteni” módszerét választották, és többen – sajnos – a „nem csinálni semmit” elvet, mert abból nem lehet baj. A cinkosok között nemcsak a néma lehet vétkes, hanem az is, aki szól, mert ez a kötelessége, de mellébeszél, féligazságokat mond, üres jelszavakat pufogtat, és azt a látszatot kelti, hogy nálunk az egyház és állam között szent a béke. Jó néhány ilyen jellegű felszólalással kellett találkoznia a hívő katolikusnak a hazai és külföldi úgynevezett békegyűléseken.

A „modus vivendi” keresése néha nagyon fontos és szükséges dolog, de ha az ellenfélben nincs fikarcnyi jóakarát és elemi tisztesség sem, akkor ez a folyamat „modus moriendi”-vé válhat.

A szerző igazán nem vádolható egyoldalúsággal. Hiszen nagyon jól tudja, hogy a másik oldalon is emberek voltak és vannak. Azok sem mentesek az emberi gyöngeségektől. A szerző el is sorolja a gyakrabban előforduló hibákat. Ilyenek: az ítélezés, az elmarasztalás. Egyedül az Isten lát és tud mindent: a személyi adottságokat, a természetből és neveltetésből származó fogyatékoságokat, a körülményekből és a szűkebb környezetből származó korlátozottságokat: ezeket valójában csak az Isten látja és tudja. Ezért csak

az Isten tudja felmérni és értékelni az emberi döntések valódi értékét vagy értéktelenségét. A keresztény ember számára inkább eligazító az Úr szava: „Ne ítéljetek, hogy titeket se ítéljenek el!”

Ezenkívül: a személyt ért sokszerű és méltánytalan igazságtalanság sok esetben okozhat görcsöt, amely néha szinte a beszámíthatatlanságig fokozódhat; így előfordulhat az, hogy valaki csak a rosszat, a negatívumot látja, és nem hajlandó semmiféle békülékenységre és megbocsátásra. Utópiákra nem alapozhatjuk a jövő egyházképét. El kell egymást fogadni – sürgeti a szerző; de ez nem azt jelenti, hogy a hibákat, mulasztásokat hősi ellenállásnak tüntessük fel. Evangéliumi stílus: a bűnt el kell ítélni még önmagunkban is, de a bűnöst szeretni kell, még akkor is, ha az én életemet törte derékba.

A szerző szerint a magyar egyházban nagyon hiányzott a kronológiai tisztánlátás, és eluralkodott a tisztán nem látás. De a közösségi döntések mögött nem lehet a személyi felelősséget eltussolni.

Tanulni kell tehát, mind a „túlélés” áfiumától elkábítottaknak, mind a másik oldalon lévőknek. Rosszul vizsgáztunk. Aki megbukott, annak ismételni kell.

Ez a könyv nagyszerű kézikönyv lehet az ismétlővizsgára.

Bárcsak ott lenne sok egyházi ember – hívő katolikus ember – asztalán, és bele-belelapozva minél többen készülhetnénk a pótvizsgára, hogy ott sikerebben szerepeljünk, mint az elmúlt évtizedekben. Mennyire fontos, hogy Isten magja itt, nálunk, ebben a sokszorosan megpróbált országban valóban jó talajba hulljon.

Lénárd atyának szívből köszönjük ezt a hallatlanul fontos „lelkitükröt”.

Jegyzet

* Lénárd Ödön: *Erő az erőtlenségben, Budapest, 1995, Márton Áron Kiadó. Esmélődés élmények és dokumentumok fölött a magyar katolicizmus helytállása köréből a kommunista diktatúra alatt. Az esztergomi egyházhatóság engedélyezte 1994. április 8-án.*

HOLLAI KERESZTÉLY

A HALÁL FELÉ...

Milyen szerencsétlen dolog, hogy az ember megszemélyesíti a halált - a kaszás csontvázat -, holott az csak az élet egy pillanata. Ennek talán az az oka, hogy gyakran hosszú szenvedés után jutunk el oda.

Jobb volna, ha így mondanánk: „Mennyei Atyánk felé”. Naponta mondjuk, hogy „jőjjön el a te országod”; abban a nevezetes pillanatban éppen én megyek oda, az Ő Országára felé!

A kérdés az, hogy mire gondolunk akkor, amikor az Ő Országát emlegetjük?

A Mennyei Atyánk Jézus szájával pontosan megadja a receptjét annak, hogy már itt a földön hogyan kezdhetjük el építeni ezt az országot, de a kivitelezését, a megvalósítását tőlünk várja el. Éppen ez jelenti azt, hogy nekünk szabad akaratunk van; ha akarom csinálom, ha nem, akkor nem csinálom.

Mi volna ez? - Önzetlenül adni, segíteni, együtt érezni a másik emberrel. Ezt megtoldom még azzal, hogy nem csak a bajában, fáradt állapotában, hanem az örömben is tiszta szívvel együtt örülni vele. Ezek azok a minőségek, melyek egy állatban nincsenek meg.

Ezek a dolgok már a földi életünkben is jobban vagy kevésbé jól sikerülhetnek, de amikor átlépjük azt a nevezetes küszöböt, akkor belépünk abba az Országba, ahol ez már természetes, mert világosan fogjuk látni minden pillanatban, hogy csakis így élet az élet.

Mondhatom: ez a *teljes megvilágosodás* állapota.

Tehát ez a határátlépés a halál!

A halál az a pillanat, amikor megszabadulunk azoktól a terhektől, körülményektől, melyek akadályozták a teljes megvilágosodást. Én úgy érzem, hogy az a pillanat, amikor részemről a megbocsájtás a másik ember felé tökéletes lesz; már semmiféle görcs sem szorítja a lelkemet. És már a kísértéstől sem félek, az utam végleg kiegyenesedett. Én > én vagyok, tehát nem feloldódom, hanem *kiteljesedem*.

Képzetem: elindul a rakéta, melyet a hordozója emel egy bizonyos magasságba, pályára, majd, amikor hordozó tovább már nem tud segíteni, akkor leválik a rakétáról, s széthullik, míg maga a lényeg röpül tovább a célja felé.

Az emberi test létre jön, amikor két szeretet találkozik egymással, s amikor megtalálja a maga helyét az anyai méhben; elkezd formálódni, kezd kialakulni a lelke, de

ez a test-és-lélek valami végtelennel is gazdagodik, azzal, ami elválasztja őt az állattól, az **isteni szikra** hordozója lesz. Hordozója lesz a **szellemnek**, ami majd tovább repül a célja felé, amikor majd a hordozó széthullik elemeire.

Tehát elkezd épülni egy szerkezet, aminek formája van, egy szerkezet, ami végtelenül komplikált, s végtelenül egyedi lesz. Ez a *végtelenül komplikáltság* és a *végtelenül egyediség* tükrözi az Alkotóját (alkossunk embert képünkre és hasonlatosságunkra).

Ez a szerkezet egy dologban nem tükrözi az Alkotóját: csak véges ideig működik; a nem-létből jön, bejár egy hosszabb vagy rövidebb pályát, majd lassan előregszik és eljut a nevezetes pillanatig.

Ez a szerkezet mégis nagyon különös, mert az Alkotója arra méltatta, hogy Őbelőle hordozzon **valamit**.

Az ember szelleme nem a teljessége az isteni Szikrának, ő nem az Isten, hanem csak annyi, amennyi a Végtelen lobogásból áthatol, átsugárzik beléje. Ezt az adományt az ember nem tudja önmagába zárni, hanem belőle is sugározni, világítani fog kifelé, amit teljesen nem lehet eltüntetni egyetlen emberből sem!

A kő, a márvány az anyag. Amikor a művész megdolgozza, vési, formázza, akkor lelket lehel beléje. Forma = lélek. Eredmény: „könnyei vannak a dolgoknak” > „sunt lacrimae rerum” – Vergilius: *Aeneis*. Michelangelo: David.

Mi, ma ezt így szoktuk kifejezni: „szinte megszólal”.

De szellemük nincsen, a műalkotás nem él, nem mozog, a zenemű, a vers nem mozog, nem változik, nincsen bűne, lelkiismerete; Dávid nyugodtan áll ott pucéran. (Ezért kísérleteznek a képzőművészek állandóan a „mobil” - lal.)

Az állatnak sincsen lelkiismerete. A műalkotás nem alkot újat, esetleg le lehet másolni.

Csak az ember követhet el bűnt.

Az ember hordozza az isteni-Szikrát, a *szabad-akaratot*. A génjeitől való viszonylagos függetlenséget, de ezt a csodálatos adományt nem elég csak tudomásul venni, elfogadni, hanem állandóan foglalkoznunk kell vele, folyamatosan finomítanunk kell. Ennek a lélek-csiszogatásnak, -gondozásnak következménye a szabadakaratumk minősége.

Az az ember, akiben igen halványan pislog a saját szellemének az ismerete, a bűn jelentőségének a felismerése, az szinte állati szinten él.

Az embernek az a feladata, hogy a Szikrát élesztgesse, kiteljesítse önmagában, hogy amikor az indító rakéta

szétmállik, akkor már ne ingadozzon, hanem egyenesen a célja felé tudjon röpdülni.

Az Isten teremti az embert, azáltal, hogy önmagából belelehel Valamit az anyagba.

Az ember teremti a műalkotást azáltal, hogy formát ad az anyagnak.

Függelék

Az egyház a házasságkötés, egyházirend felvétele után meglehetősen magunkra hagy, s csak az utolsó pillanatban jönne segíteni, de ez a segítség igen sokszor későn érkezik, vagy meg sem érkezik. A hamvazószerdai figyelmeztetést csak egy régi, a nagybőjtöt bevezető formulának érezzük; én nem por vagyok – „pulvis est”!

A heti mise lényegét alig értjük a sok ima és zsoltár töredék halmazában > a jézusi tanítással való foglalkozás, és a hálaadás (eucharisztia) a közösen elfogyasztott vacsora előtt majd a közösségben megjelenő Jézus („ahol ugyanis ketten, hárman összejönnek a nevemben, közöttük vagyok”).

De ilyenkor sem szoktunk előre nézni, a közösség vezetője nem szokott figyelmeztetni bennünket az időre, ami nem csak a múltat jelenti számunkra, hanem a jövőt is.

Nehéz kérdés, mert tulajdonképpen mindig kellene beszélünk az „átlépről”!

Nehéz, mert könnyen kuvikolás lesz belőle. Olyan szeretettel kellene megközelítenünk, mint egy kis emberke megérkezését. Olyan dajkálólal, ringatva, színesen, ahogyan csillog egy mosolygós picike arca. Szeretettel, hálát adva, hisz a búcsúzó ember rengeteg értéket hagy hátra, tele lesz a markunk kinccsel, s ő sem lesz szegényebb, sőt tudnunk kell, hogy éppen akkor válik ő végtelenül gazdaggá!

Szeressük ezt a pillanatot, s bízzunk abban, hogy az ő számára éppen a legjobbkor jött el.

Építsük be ezt a gondolatot az életünkbe, s ne borzongjunk tőle, érezzük, hogy az anyagban való élet vége végtelenül magasztos, s ez a magatartás az átlépő átlépését is nagyon megkönnyíti. Gyönyörű pillanat ez a számára: **találkozik a hibátlan Békével, Tisztasággal, Világossággal, Értelemmel, Szeretettel!**

Pomáz, 2019. március 1.

BARCZA BARNA

A REINKARNÁCIÓRÓL

A Föld nyugati féltekéjén sokan úgy gondolkodnak, hogy a reinkarnáció tudomásulvétele jobbára a keleti emberek gondolkodásába illeszkedő, de semmiképp sem bizonyítható. A keresztények világán belül pedig egyenesen visszatetszőnek tűnik ez a felfogás, hiszen 1500 éven keresztül csupán egyetlen földi életünkről tanultunk, hallottunk. A túlvilágra csak a jutalmazás-büntetés maradt. Ott is két állapot véglegesülten, egy pedig átmeneti jelleggel.

Ha napjainkban azt tapasztaljuk, hogy a kereszténységen belül is sokan és egyre többen fogadják el valóságnak a reinkarnációk sorát, akkor pedig hajlamosak vagyunk ezt olyan szimpátia-kérdésként kezelni: „Elfogadja, mert neki ez szimpatikus” – mondjuk. Ebben burkoltan arra gondolunk, hogy ez egyáltalán nem bizonyítható, még kevésbé szükségszerű. Akik mégis hisznek benne, azokra pedig legyintve azt mondjuk: Az a hobbijuk!

Eszünkbe se jut, hogy ezen fordul, ha nem is az Isten léte, de mindenképpen az Isten szeretet-volta. Már amilyenek Jézus bemutatta Atyánkat. Akik nem hisznek a reinkarnációban, azok nem tudnak választ adni egy sereg olyan kérdésre, amelyek pedig kikezdi Isten szeretet-természetét. Sok Istentől elforduló ember az ilyen megválaszolatlan kérdéseken megbotránkozva lett hitetlenné.

Mik ezek a megbotránkoztató, Istent önkényes személyválogatással illető és szeretetlennek mutató tények?

Mielőtt felsorolnánk néhányat ezek közül, előbb határozzuk meg, mi is a reinkarnáció?

A reinkarnációk tényét elfogadók hisznek az ember préegzisztens létezésében, vagyis abban, hogy az ember szelleme már a fogantatása előtt létezett a szellemi létmódban. Ott bukott el, vagyis fordult el Istentől, és ezáltal személyisége dezorganizálódott. Közben a szeretet-törvény valósítását megszüntetve életében, egyre mélyebben öltözött bele az át nem látszó sűrű anyagba. Az Istentől elfordultság, tehát a kárhozottság állapotából Isten a bukottakat is kimenteni akarja, hiszen az Isten szeretet-természete soha nem szűnhet meg. Még azokat a teremtményeit is szereti, akik tőle elfordultak. Isten eredetileg teremtett szellemvilágát a bukottak által létrehozott anyagi káoszból úgy menti ki, hogy előbb egy újabb teremtő aktussal a káoszt Kozmosszá rendezte, s a Kozmoszon belül létrehozta azokat az embertesteket, amelyekbe a bukott szellemeket behelyezhette, hogy az ilyen megtestesített, vagyis inkarnálódott bukott szellemek az egyes életek során, tehát haláluk után megismételt testet-öltések útján, bár lassan, de egyre inkább visszakapaszkodhassanak bukásuk előtti létszintjükre, majd onnan – már inkarnáció nélkül – egyre tovább a saját tökéletesedésük maximumáig, az Isten Országába betagozódásukig.

Ezek után soroljunk fel most néhányat a megbotránkoztató tényekből.

Ha nem volna préegzisztencia és reinkarnáció, akkor nagyon megbotránkoznánk azon, hogy a Szeretet-Isten

1. miért szünteti be szeretetét a tőle eltávolodottakkal szemben? Miért létesített örök kárhozatot?
2. miért teremt lelket nyomorék testekbe? Miért teremt lelket egy megerőszkolt nő magzatába? Hiszen ezekkel a ténykedéseivel a megszületett gyermek sorsa, starthelyzete rendkívül egyenlőtlen. Ő pedig jogosan lenne nevezhető szeszélyesnek, személyválogatónak, igazságtalannak. Nem Szeretet-Isten lenne, hanem kifejezetten igazságtalan Isten.
3. miért ad az egyes embereknek nagyon-nagyon különböző kifutási területeket egyenlőtlen esélyekkel?
4. miért szenvednek a jók, miért élvezhetik az anyagi javakat a jólétet, a gazdagságot a különböző mértékben gonoszok?
5. ha az ember is szeretetre van teremtve, akkor miért van a Földön többségben a szeretetellenes élet: a bűn, a gonoszság? 6. igazságos-e, hogy a jó korán hal meg és szenvedve, a gonosz meg sokáig él kevés szenvedéssel?

Folytathatnánk. Hitetlenek vagy hitelenné váltak gyakran támadnak ránk ilyen kérdésekkel. Hagyományos, reinkarnáció nélküli teológiánkkal igazán nem tudjuk nekik megmutatni az Isten „becsületét”.

Bevezetésünk után most vegyük sorra meggondolásainkat a reinkarnáció szükségessége mellett.

Elméleti megfontolások

1.1. Isten a saját képére, tehát a szellemi létmódban teremtett.

Nem lehet csodálkozni azon, hogy minket meghatároz anyagba bukott léthelyzetünk. Ne felejtjük azonban, hogy nem ez a kiindulási létállapot. Isten alapvetően szellemi létező, nem található meg benne a mi drasztikus és áthatolhatatlan, átláthatatlan sűrű anyagunk. Hiszen ez a szellemi létezés mozgékonyságának, átláthatóságának legnagyobb korlátozása. Amikor Isten a teremtésbe árad, akkor kiterjeszteni akarja erejét, nem korlátok közé szorítani. A szellemi létezés olyan felszabadult létezés és olyan tüneményes mozgékonyság, hogy csak ezen a szinten kívánhatott partnereket létrehozni, nem pedig abban a bezártságban, amiben mi most létezőnk. Igaz, hogy szellemeket teremtő kisugárzása egyéniség-csírakat hozott létre, akikben a tökéletesség még csak a kibontakozás hajnalát jelentő magocskákban volt jelen, de ezek a csírák éppen az egyre teljesebb találkozásokban borultak virágba. Tehát a találkozások egymással és Teremtőjünkkel éppenhogy segíteni kellett, nem pedig korlátozni. Az állandó, sokcsatornás találkozások egyre áttekinthetőbb egységekbe, közösségekbe rendezte őket. Isten teremtényeinek szellemvilágában a transzparencia (átlátszóság) volt a természetes, nem az egymástól elszigeteltség vagy elzártság. Szerencsére még senki nem találta fel azt a sűrű anyagot, amely teljesen elzárta volna őket egymástól és Istentől.

1.2. Tapasztalati anyagunk a szellemi létben történt bukás következménye. A bűn eredménye: káosz.

Amíg a teremtett szellemek rajta maradnak az Isten kijelölt törvénytárában, addig a szellemek világa átlátszó és áthatolható volt. A gondolatátvitel a szellemtestvérektől erőlködés nélkül történhetett. A kapcsolatba lépés és közösségalkotás érzelmi vonzalmak alapján jöhetett létre. Az adás kölcsönössége annyira egyetemes volt, hogy az ebből adódó szimmetria az egész teremtett mindenséget

egyensúlyban tartotta és átlátszóvá tette. Tehát bárki bárkivel közösségi kapcsolatba léphetett, nem volt közöttünk fedés, takarás. Mindenki megosztotta a másikkal tudását, élményanyagát, kapcsolattapasztalatát, teremtő kreativitását anélkül, hogy egyéniségét föl kellett volna ezért áldoznia.

Ez az egyetemes állapot csak addig tartott, amíg meg nem indult a kezdeményező és elcsábító szellemek bukása, vagyis az Isten törvénytörésétől való letérés. Egyszerűsítve így is fogalmazhatnánk: megszüntették az adás szimmetriáját. Azok, akik megszüntették az adást, akik csak elfogadtak vagy elvettek, azok saját léttartományukat kezdték besűriteni, egyre áthatolhatatlanabbá tenni. Mivel mindezt csupán mérhetetlen önérvényesítő szándékkal, önzéssel és nagyravágyással tették, de átfogó koncepció és szolgáló alázat nélkül, ezért ez a létsűrűsödés kaotikus tendenciája létrehozta a káoszt, az össze nem rendezett sűrű anyagot.

1.3. A Szeretet-Isten a bukottakat sem szűnt meg szeretni.

A szabadsággal lehet élni és visszaélni. A Teremtő szeretete azonban alkalmat ad minden változat kipróbálására. Mi nyomban haragszunk a másként gondolkodókra és másként cselekvőkre. Isten azonban soha nem szünetelő szeretet-sugárzásával azokat is körülöleli, akik éppen az általunk helytelenített változatot próbálják ki. Hiszen a kipróbálás előtt legfeljebb hallottak a törvénytörés elhagyásának rosszaságáról, boldogságot hosszú távon megtorpedozásáról, de tapasztalatok híján ez merő teória volt számukra. A gyerekek is hiába mondja mamája, hogy ne fogd meg a forró kályhát. Amíg meg nem égeti kezét, addig alig tud valamit a szabály semmibebevételének rosszaságáról.

A szabadság a szellemek bukásakor úgy értelmezhető, hogy a teremtő Isten lehetővé teszi az általa nem boldogítónak tartott lehetőségek kipróbálását is. A szakadék mélyére zuhant vad síelő maga fog kiáltani szabadító és szabadulás után. Isten pedig épp azon gondolkodik meg nem szűnő és sértődésmentes szeretetében, hogyan is szabadíthatja ki a bukottakat már felismert rossz helyzetükből, miközben továbbra se sérti szabadságukat.

1.4. A második teremtés a bukottak által létrehozott létsűrűsödés káoszt Kozmosszá rendezte.

Isten csak a saját képmására teremtett, tehát szellemi létsíkon teremtett. Eszében nem volt sűrű anyagot

teremteni. Ha azonban a bukottak mégis „legyártották” azt az anyagot, melyben tehetetlenkedve „fuldokoltak”, akkor most olyan módon kell segíteni rajtuk, hogy ezt a maguk teremtette káoszt használható, tehát funkcionáló közeggé kell rendezni, melyben már valamilyen – bár alacsony szintű – életfunkciók a szellemek számára is létrejönnek.

Ezzel a feladattal bízta meg valamelyik igen hatalmas szellemét, aki az Atya törvényútján járva rengeteg energiát gyűjtött össze. Létrehozta a maga hatalmas energia-napját. A nevét nem ismerjük. Pál szeretné ezt a feladatot Jézusra ruházni. Jobb, ha mi csak a káoszt Kozmosszá rendező Szellemről beszélünk.

Ez az átrendezés, ez a Kozmosz-teremtés, ez az úgynevezett második teremtés. Mélyebb átgondolások nélkül is be tudjuk látni, hogy a végrehajtó Szellemnek mennyi korláttal kellett megküzdenie. Hiszen egy összekuszált léttartományt kellett „kisimítania” és viszonylagosan funkcionálósá tennie. Ez azonban az anyag bűnös keletkezése miatt csak nagyon töredékesen sikerülhetett. Ezt az új léttartományt, a bukottak által létrehozott sűrű anyagot már nem jellemezte az egyetemes léttörvény, az adás, hanem erre már a kevés erőszakos ismérvei a jellemzőek.

Mielőtt a bukott szellemek behelyezhetőek lettek volna a biológiai szinten egyre komplexebb anyagstruktúrákba, már akkor és ott tapasztalhatók egy nem Istentől indított magatartás megnyilvánulásai. Alacsonyabb rendű létezők esetében is saját létük fenntartásához mások elpusztítása szükséges. Hasonlattanálva: Míg a hajón minden utas megkapta a maga élelmiszeradagját, addig a hajótörés után az Óceán egy elhagyott szigetén már csak egymást felfalva lehettek túlélők.

Nagyon sokan eme nem isteni törvények érvényesülése miatt jutottak el Isten tagadásáig. Ezért kell nagyon értenünk, hogy az Isten-teremtette szellemvilágban nem voltak ilyen más energiamezejét elrabló megoldások – a bűnbeesés előtt. Az anyag nemcsak létben, de funkcionális mivoltában is eleve eltér Isten adástörvényétől, a szeretettől. A szellemvilág is teremtményekből áll. Azok is relatív létezők. Mégis az Isten adástörvényének síkján élnek. Relatív voltukból egyáltalán nem következik, hogy Isten törvényeivel ellentétes módon éljenek. Ez csak a bukott szellemekre, és bukásuk következményére: az anyagra érvényes. Ha valaki tudományos alapossággal föltérképezné az élőlények önfenntartását mások élete árán, hamar

rájöhetne, hogy ez az anyagvilág nem Isten eredeti szándékából jött létre.

Sem Isten, sem a második teremtést végző Kozmoszt teremtő Szellem nem vádolható az anyagvilág rosszságáért. Hiszen ez a bűn, illetve bűnök következménye. A káosz Kozmoszá rendezése éppen azt teszi lehetővé, hogy a bukott szellemek visszakapaszkodása ezen erősen megrongálódott, de feljavított léttartományban elkezdődjék és folytatódjék. Már az is látható, hogy az itteni nehéz áttekinthetőség miatt a bukottak tökéletességre jutása nagyon nehezen történhet. Ezért is van szükség annyi újra-testetöltésre.

1.5. A kozmoszá rendezett anyagban valósulhatott meg a kegyelem rendje: a dezorganizálódott személyiség újra felépülése.

Részlet BARCZA BARNA

„Érvek és szempontok a reinkarnáció szükségessége mellett” című tanulmányából

ROGER WOLSEY

PROGRESSZÍV VAGY FUNDAMENTALISTA MÓDON OLVASOD A BIBLIÁT?

Csepregi Gyula ajánlásával...

Az Egyesült Államokban egy régóta létező és mindig aktuális vita bontakozott ki a „progresszív kontra fundamentalista” bibliaértelmezés körül. Ennek egyik legutóbbi állomása Roger Wolsey amerikai methodista lelkész cikke, amely 16 út, ahogy a progresszív

keresztények értelmezik a Bibliát címmel jelent meg. A cikket szerkesztett változatban, Fábíán Áron fordítása alapján közöljük.

Roger Wolsey amerikai methodista lelkész, a Colorado Egyetem Wesley Alapítványának vezetője régóta állítja, hogy „az ateisták és a keresztény fundamentalisták ugyanolyan mereven, szó szerint értve olvassák a Bibliát. A különbség csupán annyi, hogy az ateisták elutasítják, amit így kiolvasnak belőle, míg a fundamentalisták elfogadják.”

Másutt azt is írja, hogy „minden keresztyén megválogatja, hogy mely részeket érti szó szerint a Bibliából.” Szerinte a progresszív keresztyének egyszerűen csak nyíltan vállalják ezt, és megindokolják, mi alapján válogatnak. Állítása szerint ez utóbbi kijelentése sokaknak szimpatikus volt, „azoknak a fundamentalistáknak is, akik őszinték magukkal, és bevallják, hogy »nem az egész Bibliát értik ennyire szó szerint«. Ezek a kritikusabban gondolkodó fundamentalisták azt kérdezik tőlem: »Jó, de akkor mégis mi alapján 'válogattok' és értelmeztetek a Bibliát? Olyan, mintha nem vennétek komolyan, és addig csűrítetek-csavarjátok, amíg nem tudjátok beleolvasni, amit akartok.« Erre válaszul emlékeztetni szoktam őket, hogy gyakran azt kritizáljuk leghevesebben másokban, amivel mi magunk is küzdünk” – olvasható Roger Wolsey cikkében (link).

Wolsey ezután 14 pontban összeszedi a progresszív keresztények bibliaértelmezési útmutatóját (a pontokat szerkesztés nélkül, teljes fordításban közöljük):

1. Fontosnak tartjuk azt a számos nagy keresztyén gondolkodó által többféleképpen megfogalmazott gondolatot, hogy „túl komolyan vesszük a Bibliát ahhoz, hogy szó szerint értsük.”

2. Nem gondoljuk, hogy Isten írta a Bibliát. Ehelyett olyan szöveggént kezeljük, melyet olyan esendő emberek írtak, akiket a Szentlélek inspirált. (És nem szó szerint diktálta nekik a szöveget.) Emiatt pedig nem is tartjuk a szöveget tévedhetetlennek vagy csalhatatlannak.

3. Bár belátjuk, hogy a Biblia tele van következtetlenségekkel és ellentmondásokkal, bár elutasítjuk és szörnyűnek tartjuk azokat a borzalmas teológiai gondolatokat, melyek itt-ott megjelennek a szövegben (pl. azok a részek, melyek Istent haragvónak vagy bosszúállónak mutatják be, amelyek elfogadják a

rabszolgaságot, vagy épp népirtásokra és nemi erőszakra „utasítanak”), mégsem utasítjuk vissza a Bibliát. Ezek a részek azok, melyek miatt kedves nekünk. Nem azért, mert egyetértünk ezekkel a gondolatokkal, hanem mert felismerjük, hogy teljesen emberiek: őszinték, földhözragadtak, és átadják azt a frusztrációt, elkeseredettséget és dühöt, amelyek az emberi állapot sajátjai. Az, hogy ezek a versek is bekerülhettek a Szentírásba, annak bizonyítéka, hogy azt érett emberek írták, akik tudták, hogy nem éri meg elrejtetni a szennyünket, megtagadni nagyon is emberi érzéseinket és indulatainkat. Ha a Biblia csupán propagandatermék lenne, ezeket a részeket kivették volna a szövegből. Úgy gondoljuk, hogy ezek a részek csak kivételek a Biblia általános üzenetéhez képest, mely feltétlen szeretetet és Isten minden gyermekének teljes elfogadását hirdeti. Bár kívánjuk, hogy ezek a versek bárcsak ne lennének a Bibliában, épp hogy ezek kölcsönöznek tekintélyt a szövegnek. Ezekből tűnik ki, hogy embertársaink írták, akik ugyanúgy küzdöttek az igazságtalanság és elnyomás élet-halál kérdéseivel. Lehetőséget adnak, hogy kieresszük a gőzt, hogy dühöngjünk. Azért tiszteljük még jobban a Bibliát, mert az is tiszteli a mi sötét oldalunkat. És ez a tisztelet nyit utat arra, hogy ezt a sötét oldalunkat átváltoztassuk és egészségesen a magunk részévé tegyük.

4. Imádsággal olvassuk a Bibliát. Egyetértünk konzervatív testvéreinkkel abban, hogy a Szentlélek segít értelmezni, amit olvasunk, miközben olvassuk. (4. b) Imádkozunk még egy kicsit.)

5. Teljes figyelmet kívánunk szentelni az Írásra, a hagyományra, az értelemre és a tapasztalatra (és mindebben a modern tudomány eredményei is benne foglaltatnak).

6. Belátjuk, hogy nincs „egyetlen objektív helyes módja” az egyes versek értelmezésének. Valamint elismerjük, hogy egyetlen szöveget – még a Bibliát – se tudunk úgy olvasni, hogy az ne járna szükségképpen értelmezéssel. Azt is tudjuk, hogy minden ember a maga személyes tapasztalatán, tanulmányain, neveltetésén, társadalmi-gazdasági körülményein át szűri meg a szöveget az értelmezéskor.

7. Igyekszünk a biblikus szövegeket eredeti (héber és ógörög) nyelvükön olvasni, és igénybe vesszük ezek kutatóinak segítségét. Emellett általában több magyar nyelvű fordítást forgatunk, nem korlátozzuk magunkat a Károli-Bibliára. Ez utóbbi lehet, hogy a költőiségét leginkább visszaadja, mégis gyengébb minőségű kéziratokon alapult. (Az eredeti szöveg az angol

nyelvű, King James-féle változatra utal, amely időben és jelentőségében nagyjából a Károli-fordításnak feleltethető meg – a ford.)

8. Figyelembe vesszük a legjobb elérhető bibliakutatási eredményeket, amelyeket a terület professzionális, akadémiai művelői értek el (akik általában keresztyén vagy zsidó testvéreink).

9. A verseket kontextusukban (az adott fejezetben, könyvben, műfajukban és a Biblia egészének irányultságában elhelyezve) szeretnénk olvasni.

10. Figyelembe vesszük a versek keletkezésének történeti, társadalmi, politikai kontextusát, amely gyakorta az elnyomás volt.

11. A Jézus által is alkalmazott „együttérzés, szeretet és igazság hermeneutikáját” vesszük igénybe. A hermeneutika egy „értelmezési lencse”, melyen keresztül megérthetjük a szöveg mögött meghúzódó szándékokat. A szeretet hermeneutikája lehetővé teszi, hogy lássuk a fától az erdőt, hogy a törvény betűje helyett a törvény szellemét is megértsük (ahogy Jézus is tette).

12. Ugyanígy igénybe vesszük egy úgynevezett „kánon a kánonban” lencsét, mely egyes szövegeknek nagyobb hangsúlyt ad másoknál. A kánon a szövegeknek egy olyan hivatalosan szerkesztett gyűjteménye, amely egy adott közösség tiszteletének örvend. A protestáns hagyományban ez a Biblia hatvanhat könyve. Nálam a legnagyobb hangsúlyt Márk, Lukács, Máté, János evangéliuma (ebben a sorrendben), azok a levelek, melyeket valóban Pál írt (szemben a csak neki tulajdonított pásztori levelekkel), a prófétai könyvek és a zsoltárok kapják. A Biblia többi könyvét aszerint értelmezem, hogy mennyire rímelenek ezekre, mennyiben vannak összhangban ezekkel az elsődleges szövegekkel. Sok progresszív keresztyén nevezi magát „Máté 25 keresztyénnek” (utalva Jézus tanítására, miszerint a tetteink döntenek el, Isten jobbán lakozunk-e), „hegyibeszéd-keresztyénnek” (hangsúlyozva az ott elhangzottak központi szerepét) vagy „piros betűs keresztyénnek” (kiemelve, hogy Jézus szavainak adják a legnagyobb súlyt).

13. Ezenfelül megengedjük, hogy a „Szentírás értelmezze a Szentírást”. Egy példa erre „Sodoma bűnének” értelmezése. A Biblia maga értelmezi Sodoma történetét Ez 16,49–50-ben: „Az volt a bűne a húgodnak, Sodomának, hogy bár fenségben, kenyérbőségben és zavartalan békességben volt része neki és lányainak, a nincstelent és a szegényt mégsem

támogatta. Felfuvalkodtak, és utálatos dolgokat műveltek előttem; azért elvettem őket, amikor ezt láttam.” Jézus (Mt 10,9–15) maga is osztja ezt a véleményt, miszerint Sodoma bűne a vendégszeretet és a kegyesség (heszed) hiánya volt: „Ne vigyetek magatokkal se aranyat, se ezüstöt, se rézpénzt az övetekben, se tarisznyát az útra, se két felsőruhát, se sarut, se botot: mert méltó a munkás a kenyerére. Ha pedig egy városba vagy faluba mentek be, tudjátok meg, hogy ki méltó ott erre, és maradjatok annál, míg csak tovább nem mentek. Amikor beléptek a házba, köszöntsétek a ház népét, és ha a ház népe méltó, szálljon rá békességetek, ha pedig nem méltó, békességetek térjen vissza rátok! Ha pedig valaki nem fogad be titeket, és nem hallgatja meg beszédeteket: menjetek ki abból a házból vagy városból, még a port is verjétek le lábatokról! Bizony mondom nektek: könnyebb lesz Sodoma és Gomora földjének az ítélet napján, mint annak a városnak.”

14. Követjük Jézus példáját, mikor egyes bibliai részeket és teológiai nézeteket elutasítunk, másokat megerősítünk. (Ezt ő maga is gyakran megtette.)

15. A fentiekből minél többet igyekszünk keresztyén testvéreinkkel közösségben végezni. Kerüljük, hogy kizárólag egyedül értelmezzük a Bibliát. (Sőt általában nyitottak vagyunk minderre zsidó és muszlim testvéreinkkel közösségben, mivel a „könyv többi népének” meglátásai gyakran felbecsülhetetlenek.)

16. Gyakran megismételjük ezeket a lépéseket, ahogy új ismeretekre és kutatási eredményekre teszünk szert. Tesszük mindezt abban a tudatban, hogy mindig találni fogunk olyat, amit addig nem vettünk észre.

forrás: 2019. február 28. - KötőSzó

SIMONYI GYULA

A(Z ÖRÖKKÉ) TÚLÉLÉS KERESZTÉNY KULTÚRÁJA

Vigyázat, mindannyian örültek vagyunk!

Van egy jó hírünk, az evangélium, és van egy rossz hírünk is, a valóság. A médiának általában egyik sem kell.

Egy varsói teológus találkozáson hallottam egy ottani paptól egy kis mesét. Valami elzárt völgyben él egy nép, amelyet a körülményei azzal sújtanak, hogy a tápláléka mérgezett, és elmeelborulást okoz. Amikor erre rájönnek, akkor a papok, a vezetők, az értelmiség összejön, és megbeszéli, hogy nekik nagyon mértékletesen kell táplálkozniuk, hogy viszonylag tiszta maradjon a fejük. És önekik kell őrizni annak a tudatát, hogy mindannyian örültek vagyunk. Erre mindig újra figyelmeztetniük kell önmagukat és a többieket!

Nemzetközileg is jól ismert Szent-Györgyi Albertnek az Örült majom című könyve. Ő, mint Nobel-díjas biológus, azt vizsgálja, miért viselkedik az ember örült módon. Miért pusztítja el magát az emberiség? Nem kell itt statisztikákat és riasztó jeleket sorolnom, az elmúlt hét előadásaiban rengeteg ponton előkerült, hogy egy globális méretű válság van és nem túl sok a remény az emberiség túlélésére. Milyen keresztyén kultúra képes a túlélés esélyeit növelni?

Négy történelmi fázis a keresztyén kultúrában

Nagy vonalakban történelmileg négyfajta keresztyén kultúrát különböztetnék meg: a kezdeti evangéliumit, utána a konstantini korszak kultúráját, a jelenlegi harmadikat úgy jellemezném, hogy beletörődés az örült majom kultúrájába, és végül egy negyediket, a túlélés kultúráját, amelyhez el kell érünk. (Ezt természetesen nem pusztán evilági értelemben értem, hanem egy örökkévaló túlélésről van szó.)

Mi ez a jelenkori beletörődés az örültségbe és miben különbözik a konstantini korszak kultúrájától?

Az örültség kiterjedése az erőszak területén

Az evangéliumi erőszakmentesség feladása után a konstantini kor teológusai megpróbálták az erőszakot szelídíteni, valamiféle szabályrendszerbe szorítani. Ez volt az igazságos háború elmélete. Ezen jól láthatjuk, hogy annak a korszaknak vége. Legalább ebben a században már a keresztyének nem vallják az igazságos

háború elméletét sem. Annak alapvető sarkpontja volt, hogy a nem harcolókat nem szabad bántani. Ezt természetesen mindig megszegették, de a tömegpusztító fegyverek kialakulásával magát az elvet is nyíltan feladták, hadicéllá vált a népirtás az ellenség hátszágában. Ennek következtében a civil áldozatok aránya már az I. világháborúban jelentős volt, de a másodikban már több mint 50%, és a mai fegyveres konfliktusokban 90% felett van.

Anyósom kétgyerekes fiatal anyaként elvesztette az egyik lábát Budapest bombázásakor. Számomra mindig érthetetlen volt, hogy képesek keresztény katonák ledobni egy bombát. Ágoston vagy István király hangosan tiltakozna végig ebben a században az ellen a hadviselés ellen, amibe a mai keresztények beletörődnek. Volt egy tábori püspökünk a II. világháborúban, Dr. Hász Istvánnak hívták, az 1942-ben kiadott honvéd imakönyvben "szent" háborúra uszít, és lábbal tiporja a lelkiismereti szabadságot, amikor kárhózzal fenyegeti meg azokat a katonákat, akik szökni merészelnek a gyilkolás kötelezettsége elől. Ma újra van tábori püspökség, anélkül, hogy a hitleri háborút megáldó elődtől elhatárolná magát. Két hónapja tartottak egy lelkigyakorlatot bevonulóknak, ahol nem engedték meg, hogy a civil szolgálat lehetőségéről szó essen. Az indoklás az volt, hogy ez "megzavarná a fiatalok lelkiismeretét".

Tehát a konstantini kultúrának már rég vége. Ma már az igazságos háború elméletét legföljebb a katonaságot megtagadók egy része vallja. A háború olyanná vált, mint amikor két részeg ember nem az utcán verekszik össze, hanem elmennek egymás házába és egymás családját agyonverik. A katonák már rég nem egymással harcolnak, hanem egymás népét pusztítják.

Az örültség kiterjedése a gazdaság területén

Egy másik mérföldkő a konstantini kultúra és a mai örült majom kultúra között a pénzről való gondolkodás megváltozása. Például az ószövetségtől kezdve egészen a XVIII. századig tiltott volt a kamat. Miért baj, hogy ma nem az? Világméretű adósságválság keletkezett. A harmadik világ a 80-as évtizedben kifizette az adósságának a másfélszeresét, és közben ezáltal az adóssága kétszeresére nőtt. E tekintetben Magyarország (és általában a kormányok és önkormányzatok, hiszen a világot már a multik kormányozzák, nem a kormányok) éppen az adósok közé tartozik. Mit visszafizettünk már a rendszerváltás óta, és mégis folyton nő az adósságunk. A világot pénzügyi, kereskedelmi, jogi, gazdasági eszközökkel szipolyozzák ki.

Az örült majom kultúra teljesen természetesnek veszi ezeket a múltbeliekhez képest iszonyatosan hatékony kizsákmányolási formákat, amelyek egyben a természet és a jövő generációk kizsákmányolásai is. A Bibliának ezzel szemben van egy tanítása a Jubileumról. Legalább ötven évenként helyre kell állítani a testvériesen osztozó társadalmat. El kell engedni minden adósságot. A szociális kérdésekben elkötelezett II. János Pál a 2000. évre készüléskor egyre jobban hangsúlyozza a Jubileum tanítását. A Biblia tulajdon-fogalma teljesen más, mint a kapitalizmusé: csak sáfárkodás, nem jogosít fel visszaélésre (mint a római jog), a tulajdon valójában Istené, az ő céljait kell szolgálnia. A személyi tulajdonon túlmenő magántulajdon jogtalan.

Gigantománia helyett stabilitásra törekvés

Az örült majom kultúra halálkultúra. Látszólag jó dolgokat is tesz, de rövidlátóan. Szent-Györgyi Albert szerint azért vagyunk örült majmok, mert az évmilliók során kifejlődött agyunk nem arra készült, amire jelenleg szükség lenne. A szemünk nem képes követni a puskagolyót. Túl gyors a mozgása. Az agyunk nem képes követni a jelen változásait. Túl gyorsak. Általában nem vagyunk mi rosszak, csak egyszerűen képtelenek vagyunk felfogni a helyzetünket.

Csak amikor már bekövetkezik a baj, akkor döbbenünk rá, hogy képtelenek voltunk a helyzet súlyosságát és a változások horderejét fölfogni. Ezért a túlélés kultúrájának egyik fontos jellemzője egyfajta önmérséklet. Állandóan figyelmeztetnünk kell magunkat és másokat, hogy ne hozzunk nagy horderejű döntéseket, mert nem vagyunk képesek felfogni, hogy mit csinálunk és mit okozunk. Ez egyszerűen a kor tudományának, technikájának, gazdaságának a következménye. Óvatosan bánjunk a szibériai folyók visszafordításával, meg a hasonló gigantomániás tervekkel. Mondhatnék nyugati példákat is. Az egész fogyasztói világgazdaság örült, mint Sztálin volt.

Kényszerít valami bennünket a gigantomániára? Mi kényszerítette Nagy Sándort és a történelem ezernyi hasonló tömeggyilkosát, hogy pusztítson és rabigába hajtsa népeket és területeket? Egy halálkultúra, amelyben ez nem gonosztettnek számított, hanem dicsőségnek, sőt esetleg szentségnek. Egy halálkultúra, amely a fogyasztás, a szaporodás és az erőszak korlátlan növelésének bűvöletében él.

Ne magunkért tüntessünk, hanem a jövő generációkért!

A szakszervezetek küzdenek, a munkások sztrájkolnak, mindenki tárgyal. Ha ez azt jelenti, hogy mindenki magasabb bért akar, több fogyasztást, akkor ez is az örültség része. Ha felismerjük a helyzetünket, ha kőkorszaki agyunkkal mégis sikerül megsejtenünk a folyamatok irányát és súlyát, akkor nem több fogyasztást akarunk! A valóság, a rossz hír, amit az elején mondtam, az, hogy a dáridónak vége. Amit századunknak különösen a második felében az észak-atlanti civilizáció csinált, a fogyasztás ezen orgiájának vége. Földünk túlterhelődött és a nyomor világméretűvé vált. Nincs több talaj, víz, levegő, energiaforrás, ásványkincs, személerakóhely. Ne reméljünk több fogyasztást, jobb életszínvonalat! Most már mindig csak rosszabb lesz anyagilag, amíg az emberiség életstílusa meg nem változik! Hiába küzdünk magasabb bérért.

Azért kell küzdenünk, hogy az emberiség élősdiretege, kb. egyötöde, amely több mint 80 %-át fogyasztja el az anyagi javaknak és több mint 80 %-át okádja ki a szennyezésnek, ne folytathassa ezt. Nem azért kell küzdenünk, hogy mi is beszállhassunk ebbe, mert akkor végképp tönkremegy a Föld, hanem azért kell, hogy ők se tehessék meg.

A Dallas a legnézettebb műsor Magyarországon. Követendő eszmény, a bálványozott gazdagok élete. Meg kell értenünk, hogy ezek az emberiség gonosztevői, vérszívói, zsarnokai, örültjei. Az a túlélés kultúrája, ha nem csatlakozni akarunk Európához, hanem Európával együtt csatlakozni akarunk a harmadik világhoz. A riói egyezmény (1992) szerint az Európai Közösség állampolgárainak az energiafogyasztásukat egyharmadára kell csökkenteniük a klímaváltozás lassítása érdekében. Maguk se tudják, hogy fogják ezt megcsinálni, de muszáj. Nincs más kiút.

Nem az anyagiak bőségében áll az ember élete

Szomorú hír, hogy nincs többé fogyasztás azon a szinten, ahogy az a világ mai három grófi uradalmában (Európai Közösség, Észak-Amerika, Japán és az ázsiai kistigrisek) folyik. Már a mi gyerekeinknek sem áll ez a rendelkezésükre. Mit mondhatunk nekik?

Mit akarhatott Isten, amikor egy véges bolygóra helyezte az embert? Egy olyan emberiség szerepelhetett a terveiben, amely egyensúlyba hozza szaporodását és fogyasztását a Föld eltartóképességével, és e stabilitás mellett a lélek, a szellem, a szerelem, barátság, közösség, az alkotás, a természet, a szépség, a csend, a

művészet, még hosszan sorolhatnám: a nem-anyagi dimenziók végtelen kincseire törekszik.

De mit mondhatunk a nyomorultaknak, akiknek az az elemi anyagi szint sincs meg, ami elősegíti a nem-anyagi gazdagságot? Jézus a szegényeket boldognak mondta, de az éhezőket nem. Azokat mondta boldognak, akik enni adnak az éhezőknek. És a gazdagokat sem mondta boldogoknak, ellenkezőleg, azt kiáltotta feléjük, hogy jaj nekik! Az Ő gondolkodás-, beszéd- és életmódját kell követnünk. Minderről prófétai lendülettel kell beszélni, mert óriásiak az ellenerők, még az egyházakon belül is.

Love, not war!

Szeress, ne háborúzz! Ölelj, ne ölj! A rossz hír az, hogy a fogyasztás orgiájának vége. A jó hír az, hogy ugyanakkor a nem anyagi dimenziókban végtelen lehetőségeink vannak. És ez megint nem kell a médiának, mert nem hisz benne, de mégis ezt kell megtanulnia az emberiségnek, mert csak ez az útja annak, hogy az ember végtelen fejlődési vágya ne harchoz és környezetpusztuláshoz vezessen.

A nem anyagi örömök közt a szexualitás nagyon fontos szerepet tölt be, tehát itt is a keresztény kultúrának a konstantini antiszex berögződésekből a mostani zűrzavaron túl egy olyan túlélési kultúrába kell átmennie, ahol a szexualitást, mint az egyik legfontosabb, a teremtésből fakadó örömforrást, szeretetörömöt, nem anyagi fogyasztói örömöt értékeljük.

Ennek a Teremtés megőrzése szempontjából is nagy jelentősége van, hiszen az emberiségnek nem csak a fogyasztásában, de a népesedésében is stabilitásra kell eljutnia.

A profitra irányuló piacgazdaság a halálkultúra része

Talán furcsán hangzik, de a piacgazdaság jelen formája elvileg rossz. Ezt már Arisztotelész megállapította, amikor kétféle gazdaságot különböztetett meg. Az egyik az emberi szükségletek kielégítésére irányul, a másik profithalmozásra. Arisztotelész szerint ezt az utóbbit akkor három területen lehetett megfigyelni: a kalózkodásban (amennyiben ezt gazdasági tevékenységnek tekintjük), a fegyverkereskedelemben és a luxusjavak nagytávolságú kereskedelmében. Arisztotelész megjövendölte, hogy ha ez a fajta gazdaság egyszer eluralkodik, az az emberiség végét jelentheti.

Korunkra a profit vált a gazdaság mozgatójává. Ez a piacgazdaság csak fizetőképes keresletet elégít ki. Ha a gazdagnak bérnyilkosra van szüksége, kap a pénzért. Ha a szegénynek kenyérre van szüksége, nem kap, mert nem fizetőképes a kereslete. Ez a piacgazdaság elvileg rossz.

A nemzetiségi érzés szerepe az emberiség megmentésében

A nemzeti érzés egy normális formájának nagyon fontos szerepe van az emberiség fennmaradásában. A Coca-cola civilizáció valójában Coca-in civilizáció: a fogyasztás szenvedélybetegség. Ez az észak-atlanti civilizáció uniformizálja a világot, pusztítja az emberiség sokféleségét, ami igen veszélyes folyamat.

Nézzünk egy párhuzamot. Az élővilágot fenyegető egyik legnagyobb veszély a fajgazdagság (biodiverzitás) rohamos csökkenése. Gyorsuló ütemben halnak ki a fajok. Egy sokmillió fajból álló ökoszisztéma meglehetősen stabil, szinte minden katasztrófát kibír, mert mindig akad néhány százezer faj, amely képes alkalmazkodni a változó körülményekhez. Egy kis változatosságú ökoszisztéma ezzel szemben nagyon sérülékeny, egy nagyobb környezeti változás az egész rendszer pusztulását okozhatja.

Hasonlóképpen, az emberiségnek, hogy fennmaradjon, hallatlan sokféleségre van szüksége. Kétszáz állam, az semmi. A nemzetállamokban gondolkodás eltorzítja a sokféleséget. Minden embernek, így a románoknak is érdekük, hogy virágozzék a csángó és a székely kultúra. Minden embernek, így a magyaroknak is érdekük, hogy virágozzék a vend, a cigány, a palóc kultúra. Ez a mikro-nemzeti érzés, az emberiség kulturális sokféleségének őrzése, létfontosságú. Minden törzsre, nyelvre, ősi művészetre, játéokra, az egyszerű és örömteli élet minden szokására, a szeretet, nevelés, családi és közösségi élet mindenféle bölcsességére, a természettel való harmonikus együttélés minden mesterfogására, minden kis nemzetiség kultúrájára óriási szükség van.

Az emberi faj jelen dominanciaszintjén a létharc öngyilkosság

A harmadik világ támogatását két évvel ezelőtt is említettem előadásomban a Pax Romana kongresszuson. Az egyik hozzászóló hazaárulónak becézett emiatt, hogy a rászoruló magyarok elől Indiába küldjük a pénzt. De ma már csak akkor van túlélés, ha nem nemzetben, hanem emberiségben gondolkodunk.

A nemzetiségi kultúrák sokféleségére is éppen az emberiség érdekében van szükség.

Az élővilágban a létharc és az együttműködés egyensúlyban van. Az emberi faj viszont olyan dominánssá vált, hogy nem engedheti meg magának a létharc jelenlegi szintjét. A vegyi, biológiai vagy atomfegyverek jól mutatják, hogy ilyen "fejlettségi" szinten már nincs győztes: a marakodás az összes feleket és magát a bolygót veszélyezteti. Kőkorszaki agyunk ezt nehezen ismeri fel, hát még azt, hogy ma már háború sem kell a teljes pusztuláshoz: elég hozzá a gazdasági "aki kapja marja" harc vagy a nemzetek közti szaporodási verseny is.

A média görccsei

Az örült majom kultúra és a túlélés kultúrája közt óriási a különbség, a váltás teljes gondolkodásmód változtatást kíván. A média, s azon belül a katolikus média is, igen nehezen barátkozik a paradigmaváltás elkerülhetetlenségével. A magyar katolikus médiában is megfigyelhető, hogy erőszakmentességről, harmadik világ támogatásról, környezetvédelemlről, demográfiai stabilitásról nemigen lehet szólni. Többnyire a Bokor körül kialakult görccsök háttérben is a konstantini, az örült majom és a túlélés kultúráinak óriási különbségei és feszültsége húzódik meg.

Hogy csak az egyik legártatlanabb, hiszen karitatív témát említsem, a magyar egyházvezetésnek a túlélés kultúrájában a Nyugattól koldulásról át kell állnia a harmadik világ támogatására. Két évtizede támogatunk egy jezsuita iskolarendszert Indiában, amelynek a vezetője már kétszer is itt járt Magyarországon. És ez a szegény jezsuita, aki Indiában 90 bennlakásos iskolában 15 ezer gyereket nevel, azért nem kap Magyarországon katolikus nyilvánosságot, mert a nyomorult húsz éve a Bokortól fogad el adományokat.

Ha már a Bokrot megemlítettem, hozzá kell tennem: nehogy valaki azt higgye, hogy most itt a Bokor kapott nyilvánosságot a Pax Romanán. Véleményem szerint ehhez egyszer meg kell hívni Bulányi Györgyöt előadni, aki közel van a nyolevanzo, úgyhogy talán nem olyan sokáig kellene ezt halasztgatni.

Még egy példa a katolikus médiának erről a görccséről. Megjelent a katolikus lexikon első kötete, Bokor címszó nélkül. Úgy látszik, objektív tudományos tárgyilagossággal nézve a magyar egyház történetében ilyen nem is létezett. Évtizedekig megtapasztalhattuk, hogyan nyomorítja meg az ideológia nevében gyakorolt

cenzára a tudományos munkát. Kik merészelik ezt a gyakorlatot folytatni egyházunkban?

IFOR vagy NATO?

Tegnapelőtt Kaposváron láthattuk az ideiglenesen hazánkban állomásozó NATO csapatokat. Akárhány amerikaival találkoztam az utcán, megkérdeztem őket, tudják-e mi az igazi IFOR. Némelyek szinte menekültek (talán az a tapasztalatuk, hogy a "bennszülöttek" szitkozódnak velük). Elmagyaráztam nekik, hogy az IFOR a világ egyik legnagyobb és legrégebbi vallásos békemozgalma, a Kiengesztelés Nemzetközi Szövetsége (International Fellowship of Reconciliation), amelynek közel ötven országban száznegyvenezer tagja van és 77 éves története során hat tagja kapott Béke Nobel-díjat (köztük Albert Schweitzer és Martin Luther King) és hogy a NATO teljesen jogtalanul használja ezt a nevet. Nos, ezt a hírt már sikerült két katolikus lapba is röviden betenni, de a katolikus újságíró szövetség választmányában amikor ezt az IFOR-ügyet elmondtam, összesen három kolléga mondta a tizenötből azt, hogy jó, ezt le lehet közölni. Mert a kőkorszaki agy (teljesen tévesen) úgy érzi, hogy a NATO közelebb áll a szentistváni hagyományhoz, mint az IFOR. (Hogy az evangéliumhoz mi áll közelebb, az katolikus berkekben ritkán téma.) Hasonlóan jártam az atomfegyverek betiltásáért folyó nemzetközi akcióval. Hiába szólal fel ennek érdekében az ENSZ-ben a Vatikán, a magyar katolikus lapok egyike sem hozta le az aláírható szöveget.

Igazságosság, béke és a Teremtés megőrzése

A túlélés kultúráját jellemezhetjük ezekkel a szavakkal is. Valamikor a nyolcvanas évek második felében elindult a nyugati keresztények közt egy ökumenikus folyamat. Zsinati folyamatnak (Conciliar Process) is mondják. Hármasság célkitűzésével szokták jellemezni: Igazságosság, béke és a Teremtés megőrzése. 1989-ben Bazelben volt egy összeurópai találkozója, és a második jövő nyáron lesz Grazban. Nagyon jó lenne, ha a magyar és a kelet-európai egyházakból jelentős részvétel lenne. Szívesen adok részletesebb tájékoztatást személyesen vagy levélben (BOCS Alapítvány, 8003 Szfvár, Pf. 7.) azoknak, akik szeretnék részt venni a folyamatban vagy a találkozón.

Remény

A remény Isten mérhetetlen nagyságából fakad. Nem szabad hurrá-optimistáknak lennünk. A valóság az, hogy az emberiségnek nagyon kicsi az esélye a

túlélésre. Ha ezt elfedjük, akkor nem elég riasztó, nem elég ébresztő a szavunk. Iszonyú bajok vannak, csak a kis kőkorszaki agyunk nehezen fogja fel.

A remény tehát Isten mérhetetlen nagyságából fakad. Milyen gazdagnak éreznék magunkat, ha miénk lenne egy sziget, vagy lenne egy saját Balatonunk. Nos, Isten igencsak nagystílű volt a teremtésben. Mindannyiunkra, a Földön élő összes emberre csak a mi Tejútrendszerünkben jut legalább 10-20 naprendszer. És ha valakinek ez nem elég, még 20-30 más galaxis is jut fejünként. És Isten többmilliárd évet várt, míg élővé alakult a Föld, és millió évek óta segíti az ember kifejlődését. Mérhetetlen idő és mérhetetlen világ. Ha nem is sok esélyünk van a túlélésre itt a jelen földi helyzetben, bízhatunk Istenben, hogy ebben a hatalmas, nagystílű teremtésben megvannak az eszközei, hogy az örült majmot valamilyen módon tovább nevelgesse, tanítsa a szeretetre. De ez a remény nem arra való, hogy belenyugodjunk a katasztrófákba, hanem hogy erőt adjon megtenni a magunk dolgát.

*A Miskolci Nyári Egyetemen 1996-ban elhangzott előadás.
Megjelent az Új Holnap 1997. januári számában.*

DSIDA JENŐ

NAGYCSÜTÖRTÖK

Nem volt csatlakozás. Hat óra késést jeleztek és a fullatag sötétben hat órát üldögéltem a koczárdi váróteremben, nagycsütörtökön. Testem törött volt és nehéz a lelkem, mint ki sötétben titkos útnak indult, végzetes földön csillagok szavára, sors elől szökve, mégis szembe sorssal s finom ideggel érzi messziről nyomán lopódzó ellenségeit. Az ablakon túl mozdonyok zörögtek, a sűrű füst, mint roppant denevérszárny, legyintett arcul. Tompa borzalom fogott el, mély állati félelem. Körülnéztem: szerettem volna néhány szót váltani jó, meghitt emberekkel, de nyirkos éj volt és hideg sötét volt, Péter aludt, János aludt, Jakab aludt, Máté aludt és mind aludtak... Kövér csöppek indultak homlokomról s végigcsurogtak gyűrött arcomon.

X-X-X-X